

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції

(29-30 вересня 2011 р.)

У семи томах

Том 4

**Іноземні мови та регіоназнавство.
Культурологія. Філологія**

Дніпропетровськ
Видавець Біла К.О.
2011

УДК 80+81'25 81'373.217

ББК 73

Н 34

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ
Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції

СКЛАД ВИДАННЯ

Том 1. Наукові праці з біології, медицини, технічних, фізико-математичних та хімічних наук

Том 2. Історія. Філософія

Том 3. Державне управління. Юридичні науки

Том 4. Іноземні мови та регіоназнавство. Культурологія. Філологія

Том 5. Педагогіка. Психологія. Комуникативістика

Том 6. Актуальні питання економіки

Том 7. Економіка в деталях

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Голова оргкомітету:

Корецький М.Х. – доктор наук з державного управління, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління.

Члени оргкомітету:

- Бакуменко С.Д. – д.держ.упр., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, проректор з наукової роботи Академії муніципального управління;
- Дацій О.І. – д.е.н., професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Академії муніципального управління;
- Бутко М.П. – д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту організацій та державного управління Чернігівського державного технологічного університету.

Н 34 Наука в інформаційному просторі : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 29-30 верес. 2011 р. : В 7 т. – Д. : Біла К.О., 2011.

ISBN 978-966-2447-85-9

Т. 4 : Іноземні мови та регіоназнавство. Культурологія. Філологія. – 2011. – 94 с.

ISBN 978-966-2447-89-7

У збірнику надруковано матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Наука в інформаційному просторі».

Для студентів, аспірантів, викладачів ВНЗів та наукових закладів.

УДК 80+81'25 81'373.217
ББК 73

ISBN 978-966-2447-85-9

ISBN 978-966-2447-89-7 (Т.4)

© Авторський колектив, 2011

Гнатенко Е.В.

Харьковская государственная академия физической культуры, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ УМЕНИЙ МОНОЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В СПОРТИВНОМ ВУЗЕ

В настоящее время активно развивается международное сотрудничество, происходит постепенное взаимопроникновение культур через обмен информацией в различных сферах человеческой деятельности. Английский – это универсальный язык коммуникаций. Около 400 миллионов человек на Земле считают английский своим родным языком, а еще 500 миллионов считают его своим вторым языком. А общее число людей в той или иной степени знакомых с английским языком сегодня исчисляется миллиардами. Английский язык фактически становится вторым языком человечества. Студенты спортивного вуза часто бывают в зарубежных странах, где знание разговорной речи просто необходимы. Свободное владение иностранным языком, наряду с хорошими профессиональными навыками, позволит спортсмену получить достойную работу и построить успешную карьеру не только в родной стране, но и за рубежом.

Именно в умении коммуникативно-мотивированно, логически последовательно и связно, достаточно полно и правильно в языковом отношении излагать свои мысли в устной форме и заключается во многом смысл овладения иностранным языком.

Проблема обучения монологической речи на начальном этапе изучения иностранного языка является одной из самых актуальных проблем в методике обучения иностранному языку. Обучение монологической речи – чрезвычайно сложное дело. Основной задачей на начальном этапе обучения монологической речи является формирование коммуникативного ядра или основополагающих

навыков иноязычного общения. От осознания возможности выразить одну и ту же мысль на другом языке до навыков и умений самостоятельного решения коммуникативно-познавательных задач, включая языковую догадку и умение выразить личностное отношение к воспринимаемой информации. Обучение говорению всегда осуществляется на основе определенного содержания. До сих пор содержание обучения говорению определяется кругом так называемых разговорных тем, обозначенных в программе. Но, как неоднократно отмечалось в литературе и как показала практика, организация материала в традиционные темы недостаточно эффективна. Ведь коммуникативный метод предполагает построение процесса обучения как модели процесса общения.

Как известно, монологическая речь имеет следующие коммуникативные функции:

- информативная (сообщение новой информации в виде знаний о предметах и явлениях окружающей действительности, описание событий, действий, состояний);

- воздейственная (убеждение кого-либо в правильности тех или иных мыслей, взглядов, убеждений, действий; побуждение к действию или предотвращение действия);

- эмоционально-оценочная.

При определении видов монологических упражнений необходимо учитывать следующие критерии:

- вид монолога (сообщение, повествование, описание, рассуждение);
- связность и логичность изложения мысли и структурно-композиционная завершенность высказывания;
- объем (полнота) высказывания – степень раскрытия темы и количество предложения;
- степень комбинированности языковых (лексических и грамматических) средств (т.е. характер речевого творчества);
- лексико-грамматическая (в том числе и синтаксическая) правильность.

Так же методически важными являются, во-первых, характер опор, с помощью которых выполняются упражнения при обучении монологической речи, и цель высказывания, во-вторых. Такими опорами могут быть: 1) наглядность, 2) текст, 3) ситуация, 4) тема (фрагмент темы), проблема. Эта последовательность соблюдается в основном лишь на начальном этапе, затем порядок использования опор меняется; на среднем этапе он может быть следующим: 1) ситуация, 2) наглядность, 3) текст, 4) тема; на старшем этапе: 1) текст, 2) речевые ситуации, 3) наглядность (серия картин, кинофильм), 4) тема, проблема.

Следует принимать во внимание что, отобранное содержание должно быть воспитывающим, информативным, соответствующим виду выбранного спорта.

Для систематизации работы по формированию монологического высказывания необходим методически правильно подобранный комплекс упражнений (включающий использование спортивной лексики не только по выбранному виду спорта), использование и сочетание нетрадиционных и традиционных форм организации учебной деятельности, непрерывность и последовательность в изложении материала. Важно, чтобы студенты осознали реальную возможность пользоваться языком как средством общения.

Для того чтобы заинтересовать студентов спортивного вуза, пробудить их мотивацию к монологическому высказыванию, упражнения по формированию монологического высказывания должны быть разнообразными, интересными, увлекательными. Важна адекватность характера организации материала природе говорения, а не количество самого материала.

Важно учитывать, что незнание глобального английского вскоре может оказаться серьезным препятствием для социальной адаптации и развития личности в новом глобальном мире.

Список использованных источников:

1. Ляховицкий М.В. Методика преподавания иностранного языка / М.В. Ляховицкий. – М., 1981.
2. Пассов Е.И. Основы коммуникативной методики обучения иноязычному общению / Е.И. Пассов. – М., 1989.
3. Рогова Г.В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе / Г.В. Рогова, И.Н. Верещагина. – М., 1988.

Гречок Л.М., Сикалюк А.И.

Черниговский государственный институт экономики и управления, Украина

ОБУЧЕНИЕ УСТНОМУ ОБЩЕНИЮ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ

Использование иностранного языка как учебной дисциплины в качестве средства формирования умений делового общения является актуальным, поскольку в контексте современных социально-экономических условий навыки общения на иностранном языке становятся необходимой частью личной и профессиональной жизни человека. Международные и межкультурные компетенции в настоящее время – это важный ключ экономического успеха. Языковые компетенции помогают открывать новые рынки и дают преимущества в конкуренции.

Научить людей общаться (устно и письменно), научить четко и логично выражать собственные мысли, уметь убеждать, аргументировано доказывать свою позицию и одновременно выслушать и понять речь собеседника – это трудная задача, осложненная еще и тем, что общение – не просто вербальный процесс. Его эффективность, помимо знания языка, зависит от множества факторов: условий, ситуаций и культуры общения, правил речевого этикета, речевого поведения, знания невербальных форм выражения, наличия глубоких фоновых знаний и многого другого.

Концепция обучения иностранному языку в Черниговском государственном институте экономики и управления сориентирована на формирование творческой активной личности, способной адекватно реагировать на задания и ситуации окружающего мира. Коммуникативный подход к обучению является основным в реализации целей обучения иностранному языку.

Устное общение на ИЯ реализуется в следующих видах речевой деятельности: говорении, аудировании и чтении. В реальном общении человек читает информацию, обсуждает прочитанное, делает записи, позволяющие ему запоминать и затем воспроизводить информацию.

Необходимо помнить, что любое общение начинается с мотива или цели. Студенту необходимо знать, ради чего он должен прочитать или прослушать текст. Он должен четко представлять себе цель своего речевого действия, его конечный результат: что будет достигнуто, если он выполнит то или иное задание. На большинстве традиционных практических занятиях студент говорит, потому что это требует преподаватель или чтобы получить хорошую оценку. Необходимо построить занятие таким образом, чтобы студент говорил или слушал для того, чтобы узнать или сообщить что-нибудь интересное, новое, необычное, неизвестное.

В течение последних десятилетий в качестве цели обучения языку считается развитие умений читать и понимать тексты. Чтение может быть разным: ознакомительным, изучающим или поисковым. В основе каждого вида чтения лежат базовые умения, которым должны быть обучены все студенты. В связи с тем, что сейчас основной задачей является научить студентов читать аутентичный текст, важной практической задачей мы считаем – обучение стратегиям чтения:

- понимать и различать типы текстов;
- извлекать информацию на разном уровне;
- догадываться о значении незнакомых слов по контексту;
- игнорировать незнакомые слова, не занимающие в тексте ключевых позиций.

Упражнения для работы с текстом разбиваются на три этапа: предтекстовый, чтение текста, послетекстовый. Самым интересным, на наш взгляд, является работа с упражнениями на третьем этапе. Цель таких упражнений – развитие умения продуктивного характера. Получив информацию из текста, студенты могут использовать ее при создании ситуаций, участии в ролевых играх, дискуссиях, написании рецензий, составлении рассказов и т.д. Таким образом, получив информацию, студент получает возможность говорить.

Говорение – один из способов устного речевого общения, это продуктивный вид речевой деятельности, посредством которого осуществляется устное вербальное общение.

При обучении говорению пригодится сталкиваться с трудностями на занятиях. Наведем некоторые примеры:

- большую часть рабочего времени преподаватель говорит сам;
- во время парной и групповой работы обучаемые часто переходят на родной язык;
- в одной и той же группе имеются студенты с разным уровнем подготовленности;
- языковой уровень студентов не позволяет решить поставленную задачу;
- студенты опасаются говорить, так как боятся плохих оценок и насмешек сокурсников;
- преподаватель дает задания, которые сам может выполнить с трудом;
- преподаватель полагает, что если он сам знает материал и один раз объяснил его студентам, то это автоматически становится понятным его ученикам. В реальном общении на ИЯ нам приходится не только читать и говорить, а также и слушать.

Аудиотексты, так же как и тексты для чтения, должны быть соотнесены с интересами и потребностями студентов, с задачами образования и развития личности. Они должны содержать такой подбор языкового и социокультурного материала, который помогает формировать необходимые языковые и речевые навыки и умения.

Таким образом, обучение устному общению на уроках иностранного языка – не простой, но увлекательный процесс. Во время этого процесса обучаемым предоставляется возможность взаимодействия, взаимовлияния и взаимопонимания. И так в процессе обучения иностранным языкам нельзя не учитывать того факта, что необходимая коммуникативная компетенция рассчитана на общение живых людей из различных культур.

К.ф.н. Гречухина И.Д.

Академия таможенной службы Украины, г. Днепрпетровск

О НЕКОТОРЫХ ВИДАХ ЗВУКОВОЙ ОБРАЗНОСТИ

(на материале лексики древнеанглийской поэзии)

Категория образности интенсивно разрабатывается в языковедении (А.И. Чижик-Полейко, М. И. Черемисина, Н. А. Лукьянова), однако единой точки зрения на неё не выработано. Образность может трактоваться в узком и широком смысле. В первой трактовке образность сводится к переносному типу (чаще метафорическому, реже – метафорическому и метонимическому), во второй – под ней понимается способность слова вызывать зрительные, слуховые, осязательные, моторно-двигательные и другие представления об обозначаемом.

Анализируя образные слова в составе древнеанглийской поэтической лексики (под которой понимают слова, встречавшиеся исключительно в поэзии, а также слова в тех значениях, которые зафиксированы только в поэзии), лингвисты выделяют, прежде всего, так называемые кеннинги. Под кеннингами в работах по древнегерманской поэтике традиционно понимают метафорические (некоторые относят к ним и метонимические) перифрастические обозначения, служащие для обозначения ключевых понятий поэзии (Бога, вождя, воина, оружия, меча, стрелы, копья, корабля, моря и т. д.). Особенности этого типа слов в древнеанглийской поэзии подробно описаны такими учёными, как J. W. Rankin, H. Marquardt, Th. Gardner, A. Portengen,

М. И. Стеблин-Каменский, Н. В. Феоктистова. Кеннинги являются очень заметной частью поэтического словаря, однако образная лексика в древнеанглийской поэзии ими не исчерпывается.

Внимание исследователей не привлекали слова со звуковой образностью, хотя их суммарное количество превышает 100 единиц (общее количество поэтизмов в древнеанглийский период, по нашим подсчётам, – около 4400). По структуре древнеанглийские поэтизмы со звуковой образностью представляют

собой сложные слова, по частеречной принадлежности – имена, главным образом существительные.

Исследователи звуковой образности обычно выделяют два её вида: звукоподражание, т.е. подражание звукам (русск. бульк-бульк, англ. ding-dong) и звукоизображение (жук упал и встать не может, ждёт он, кто ему поможет; в этом примере «ж» передаёт жужжание жука). В языке древнеанглийской поэзии мы сталкиваемся со звуковой образностью иного вида: саморифмующими и самоаллитерирующими словами.

Подчеркнём, что, если в поэзии многих европейских народов аллитерация – это необязательный, факультативный, индивидуально-авторский приём, состоящий в повторении одинаковых согласных для создания определённого звукового образа (ср. «чуждый царам чёрный челн» у Бальмонта), то в древнеанглийской поэзии она, наряду с ритмом, являлась основным формообразующим элементом стихосложения. Аллитерация в древнеанглийском стихе представляет собой созвучие двух или трёх начальных согласных в сильноударных слогах долгой строки. Традиции аллитерационной поэзии коренятся в глубинах общегерманской эпохи. Практически вся древнеанглийская поэзия (единственным заметным исключением является «Рифмованная поэма») написана аллитерационным стихом. Христианизация страны и, особенно, французская литература, утвердившаяся в Англии после нормандского завоевания, привнесли в английскую поэзию новые сюжеты, стиль и более космополитическую, чем аллитерация (определение О. А. Смирницкой), рифму. В XIV веке аллитерационная поэзия вновь ненадолго появилась в письменной литературе (так называемые Аллитерационное возрождение, последняя поэма которого, «Шотландское поле», датируется 1515г.), но по своим жанровым, метрическим и лексическим характеристикам знаменитые поэмы позднего средневековья, использующие аллитерацию, существенно отличаются от древнеанглийских.

В саморифмующих словах, встречающихся в древнеанглийской поэзии, рифмуются первый и второй компоненты: hēahfrēa, fācentācen (поэма «Христос»), neaŕosearu (поэмы «Судьбы апостолов», «Елена»), ðrūðswūð («Бео-

вульф»), *foldbold* («Беовульф»), *hēahðrēa* («Книга бытия»), *sundorwundor* («О тщеславии человеческом»), *waroðfaroð* («Андрей»), *weallsteall* («Скиталец»), *borgsorg*, *gorntorn*, *wræcfæc* (все- в «Рифмованной поэме»).

В самоаллитеруемых словах повторяются начальные согласные звуки первого и второго компонентов: *bælblȳs* («Даниил», «Исход»), *dēaðdena* («Христос», «Феникс»), *frēorigferð* («Гудлак»), *fyrgneflit* («Елена», «Юдифь»), *gēomorgidd* («Андрей», «Беовульф»), *goldgiefa* («Беовульф», «Юдифь», «Морестранник»), *heardhicgende* («Беовульф»), *hellehæft(a)* («Беовульф», «Христос и Сатана»), *lagulād* («Андрей», «Скиталец»), *lyftlācende* («Даниил», «Елена», «Гудлак», «Юлиана»), *sārslege* («Андрей», «Гудлак», «Юлиана»), *tūddortēonde* («Исход», «Книга бытия»), *wælwulf* («Андрей», «Беовульф»), *willwong* («Феникс») и другие.

Саморифмующие слова весьма немногочисленны (их 12). Показательно, что больше всего их встречается в «Рифмованной поэме», построенной на использовании рифмованного стиха. Самоаллитеруемых слов больше (около 100). Такое соотношение является отражением доминирующей роли аллитерации в древнеанглийской поэзии. Рифма в древнеанглийской поэзии встречалась лишь спорадически.

Саморифмующие и самоаллитеруемые слова – это частный, на лексическом уровне, случай использования рифмы и аллитерации в поэзии англосаксов. Не будучи основным разрядом образной лексики, слова со звуковой образностью играли свою роль: увеличивая число созвучий в строке, они усиливали выразительность стиха.

Колесникова Т.А., Семенова С.Д.

*Восточно-Казахстанский Государственный Технический Университет
им. Д. Серикбаева, г. Усть-Каменогорск, Казахстан*

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОБЪЕКТИВНОСТИ ОЦЕНКИ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ С ПОМОЩЬЮ РУБРИК

В связи с переходом на кредитную систему высшего образования в Республике Казахстан возникла острая необходимость применения новых способов оценки учебной деятельности, которые могли бы отвечать требованиям прозрачности, объективности и аутентичности. В ситуации перехода большое значение имеет автономное обучение, которое не является самообразованием или дистанционным обучением, а представляет собой принятие студентом ответственности за свое обучение [1]. В связи с этим особое место в учебном процессе должна занять объективная оценка, которая основана на четких критериях в зависимости от того, кто ее осуществляет, на какой стадии обучения, и что именно оценивается [2].

Первое предполагает разграничение между оценкой, даваемой самому себе, товарищами и преподавателем. Традиционно в учебном процессе используется оценивание учебной деятельности студентов учителем, что не удивительно, если оценивается только определенный объем знаний.

В зависимости от стадии учебного процесса оценивание может быть как ориентированным на процесс, так и на продукт. Первое предоставляет студентам своевременную обратную связь и помогает оптимизировать процесс обучения со стороны преподавателя, в то время как второе, происходящее, обычно, на заключительной стадии, оценивает знания отдельного студента с целью выставления оценки.

И, наконец, в зависимости от того, что подлежит оцениванию, разделяют традиционную и аутентичную, или альтернативную оценку. При этом традиционная оценка используется для оценивания определенного объема знаний или умений, а альтернативная применяется при выполнении значимых заданий с применением определенного объема знаний или умений.

С целью совершенствования объективности оценки качества знаний студентов авторы используют рубрики, т.е. критерии оценки различных видов учебной деятельности студентов, особенно тех, оценивание которых при традиционной форме обычно считались субъективным: устная речь, доклад, мультимедийная презентация, и т.п.

Рубрики представляют собой оценочную шкалу для оценки деятельности студентов согласно определенному набору критериев. Рубрики состоят из критериев и показателей деятельности по уровням. Преимущества их применения в том, что критерии прозрачны, известны студентам заранее, и они знают, что от них ожидается. Критерии позволяют определить уровень учебной деятельности как отдельного студента, так и группы в целом; а также дают возможность определить, какие области деятельности студента, его знаний и умений нуждаются в улучшении. Своевременная обратная связь предотвращает совершение студентами повторных ошибок, а рубрики дают возможность оценивать вид деятельности комплексно, а не единичной балльной оценкой [3]. Требования, содержащиеся в критериях, соответствуют требованиям к данному виду деятельности, предъявляемым Государственным Стандартом Образования для соответствующего уровня обучения.

Это, вероятно, не совсем полный перечень преимуществ применения данного способа оценки, который, тем не менее, с лихвой перекрывает возможные недостатки, среди которых может быть трудоемкость разработки. При отсутствии опыта данный недостаток может показаться существенным, однако, разработанные однажды, рубрики могут многократно применяться в дальнейшем.

При создании рубрик следует учитывать нужды студентов, такие как ясность критериев, по которым будет оценена их деятельность; подробность их описания и соответствие оцениваемому виду деятельности; и направленность на усовершенствование.

Наличие заранее определённых стандартов показателей работы – наиболее оправданный подход к ее оценке. Без ясного понимания стоящих перед ними задач студенты могут потратить время впустую, пытаясь выяснить, что же от

них требуется. И наиболее прямой способ для студентов узнать, что же от них требуется в рамках предмета, – через критерии оценки.

Создание рубрик требует определенного опыта, но усилия стоят того. Необходимо помнить, что рубрика – это определенный набор критериев для подсчета баллов по выполняемой студентами работе. Она определяет в письменном виде, что ожидается от студентов для получения ими определенной оценки за выполненное задание.

Количество критериев не должно быть более 10. Для небольших заданий – и того меньше. Следует принимать во внимание, что для разных заданий существуют разные приоритеты оценки. Так, нет необходимости строго оценивать грамматику, если задание творческое, такое как мультимедийная презентация. Четное количество параметров позволит избежать средней оценки. Параметры должны быть подробно описаны, между ними должны быть четкие различия.

Например, для того, чтобы оценить устное высказывание студента, используется рубрика со следующими критериями: ясность высказывания, использование словарного запаса, полнота предложений, соответствие теме, содержание, подготовленность, поза и зрительный контакт. При необходимости критерии можно варьировать.

Таблица 1. Пример оценки ясности высказывания

Критерий	Параметр 4	Параметр 3	Параметр 2	Параметр 1
Ясность высказывания	Говорит ясно и понятно все время (100-95%), без ошибок произносит все слова	Говорит ясно и понятно все время (100-95%), неправильно произносит одно слово	Говорит ясно и понятно большую часть времени (94-85%), неправильно произносит несколько слов	Часто заплетается, бывает трудно понять, ИЛИ неправильно произносит много слов

Критерии оценки мультимедийной презентации, столь популярной в наши дни среди преподавателей и студентов, могут включать: подачу, привлекательность, соответствие требованиям, организацию материала, устное сопровождение, авторство работы. В частности, последний критерий демонстрирует важность осознания студентами недопустимости плагиата в работе.

Разработка критериев оценки учебной деятельности студентов является

частью исследовательской работы по теме «Совершенствование объективности оценки качества знаний студентов». Несколько лет использования рубрик в преподавании английского языка в неязыковом ВУЗе позволяют сделать следующие выводы:

1. Данная система оценки дает возможность наиболее объективно оценивать устные высказывания по тем критериям, которые считаются наиболее важными для данного вида речевой деятельности.

2. Она позволяет студентам увидеть недостатки собственной устной иноязычной речи и сфокусировать усилия на их исправлении.

3. Критерии оценки конкретно специфицируют требования согласно данному критерию и не оставляют недосказанности или двусмысленности. Это тем более необходимо в эпоху кредитной системы обучения, что она предполагает автономное обучение, т.е. принятие студентами ответственности за свое собственное обучение на себя.

Традиционный и альтернативный способы оценки не исключают один другого, а дополняют, хотя бы потому, что прежде чем применить определенные знания и умения в реальном контексте, студенты должны эти знания и умения приобрести. Однако, аутентичное оценивание дает определенно лучшую картину продвижения студентов, их успеваемости и достижений, если используется вместе с традиционными формами.

Список использованной литературы:

1. Estep P. *Learner Autonomy, Responsibility and the Credit System* in Materials of the V NATEK International Scientific-Practical Conference, Shymkent: 2005.
2. Smirnova L.A. *Classroom Assessment: An Overview* in Materials of the V NATEK International Scientific-Practical Conference, Shymkent: 2005.
3. The Advantages of Rubrics. Original URL: <http://www.teachervision.fen.com/teaching-methods-and-management/rubrics/4522.html>. Accessed on March 20, 2010.

К.п.н. Крючкова Н.Е.*, Чудная Е.А.**

**Мичуринский государственный педагогический институт, Российская Федерация; **МОУ СОШ № 15, Российская Федерация*

ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ ВЛАДЕНИЯ ЯЗЫКОВЫМ МАТЕРИАЛОМ НА ОСНОВЕ ПРОЕКТНОЙ МЕТОДИКИ

Вопросы повышения качества обученности и уровня воспитанности личности учащегося были и остаются приоритетными в современной методике преподавания иностранного языка. Именно развитие становится ключевым словом педагогического процесса, сущностным, глубинным понятием обучения [3; 5]. Задача, стоящая перед школой, заключается в первую очередь во внедрении и эффективном использовании новых педагогических технологий, какой является проектная методика.

Проектная методика – это истинно педагогическая технология, гуманистическая не только по своей философской психологической сути, но в чисто нравственном аспекте. Она обеспечивает не только прочное усвоение учебного материала, но и интеллектуальное и нравственное развитие обучающихся, их самостоятельность, доброжелательность по отношению к учителю и друг к другу, коммуникабельность, желание помочь другим [1, с. 19].

На современном этапе развития образования проектная методика детально исследуется как зарубежными, так и отечественными авторами И.Л. Бим, И.А. Зимней, Т.Е Сахаровой, О.М Моисеевой. В основе современного понимания проектной методики, как отмечает Е.С. Полат, лежит «использование широкого спектра проблемных, исследовательских, поисковых методов, ориентированных четко на реальный практический результат, значимый для ученика, с одной стороны, а с другой разработка проблемы целостно, с учетом различных факторов и условий ее решения и реализации результатов» [6, с. 20]. Проектное обучение всегда ориентировано на самостоятельную активно-познавательную практическую деятельность учащихся при решении личностно-значимой проблемы, в процессе которой происходит открытие основных закономерностей научной теории и их глубокое усвоение.

Сущность проектной методики, рассматриваемой в контексте личностно ориентированного обучения, состоит в том, что цель занятий и способы ее достижения должны определяться с позиции самого учащегося, на основе его интересов, индивидуальных особенностей, потребностей, мотивов, способностей. Вследствие этого личностно ориентированное обучение, лежащее в основе проектной методики, предполагает изменение основной схемы взаимодействия.

Важнейшими факторами, которые способствуют формированию внутреннего мотива речевой деятельности при проектном обучении являются:

- связь идеи проекта с реальной жизнью: идея всякого проекта должна быть связана с созданием конкретного продукта или решения отдельной, значимой для учащегося проблемы, взятой из реальной жизни в процессе практической деятельности;

- наличие интереса к выполнению проекта со стороны всех его участников: в процессе применения проектной методики очень важно добиться личностного принятия идеи проекта и пробуждение подлинного интереса к его реализации, что позволит добиваться успешного его выполнения и эффективности его обучающего воздействия;

- ведущая роль консультативно-координирующей функции преподавателя: переход с позиции лидера в позицию консультанта и координатора, что дает обучающимся реальную автономию и возможность проявления своей собственной инициативы и самостоятельности в процессе выполнения проекта, способствует саморазвитию личности.

Таким образом, проектная методика реализует личностный подход к учащимся, требующий прежде всего отношение к ученику как к личности с ее потребностями, возможностями и устремлениями.

Общей особенностью проективных приемов является наличие поставленной личностно-значимой проблемы и задачи решить ее. Если это теоретическая проблема – то процесс проектирования заключается в нахождении конкретного ее решения, если практическая – то задачей школьника является

достижение конкретного результата этой проблемы, готового к внедрению. Решение проблемы предусматривает, с одной стороны, использование разнообразных исследовательских, поисковых методов и средств обучения, а с другой – необходимость интегрирования знаний, умений из различных сфер науки, техники, творческих областей.

В настоящее время традиционные школьные программы перегружены учебной информацией, что непосредственно приводит к заметному разрыву между теорией и практикой, так как в этой ситуации не может быть идти речь о формировании навыка применения. Проектное обучение при этом является более продуктивным, так как в процессе выполнения учебного проекта знания приобретаются учащимися в процессе использования информации при решении практических задач. Поиск же решения практических задач активизирует необходимость добывания знаний, познавательную деятельность.

Таким образом, содержание проектной деятельности учащихся усложняется по мере предыдущих, более простых проектных заданий. Проектирование помогает учащимся осознать роль знаний в жизни и обучении – знания перестают быть целью, а становятся средством в подлинном образовании.

Список использованных источников:

1. Ариян М.А. Повышение самостоятельности учебного труда школьников при обучении иностранным языкам / М.А. Ариян // Иностр. языки в школе. – 1999. – № 6. – С. 17-22.
2. Байдунова Л.А. Метод проектов при обучении учащихся двум иностранным языкам / Л.А. Байдунова, Т.В. Шапошникова // Иностр. языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 5-11.
3. Бим И.Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам / И.Л. Бим // Иностр. языки в школе. – 2001. – № 4. – С. 5-8.
4. Борисова Е.М. Проект на уроках немецкого языка / Е.М. Борисова // Иностр. языки в школе. – 1998. – № 2. – С. 27-31.
5. Джонс Дж. К. Методы проектирования: пер. с англ. / Дж. К. Джонс. – 2-е изд., доп. – М.: Мир, 1986. – 326 с.
6. Нехорошева А.В. Из опыта работы по проектной методике / А.В. Нехорошева // Иностр. языки в школе. – 2002. – № 1. – С. 18-21.
7. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособие для студентов пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров. – М.: Академия, 2000. – 272 с.
8. Теслина О.В. Проектные формы работы на уроке иностранного языка / О.В. Теслина // Иностр. языки в школе. – 2002. – № 3. – С. 41-46.
9. Phillips Diane. Projects with Young Learners / Diane Phillips, Sarah Burwood, Helen Dunford. – Oxford University Press, 1999. – 180 p.

Лемеш В.Г.

Горлівська спеціалізована школа № 1

з поглибленим вивченням іноземних мов, Україна

**ЗАСОБИ МАНІПУЛЯТИВНОГО ВПЛИВУ У СМИСЛОВОМУ
ПРОСТОРІ АНГЛОМОВНОГО МЕДІАТЕКСТУ**

Відомо, що засоби масової інформації відіграють істотну роль у житті світового суспільства. Останнім часом проблема вивчення особливостей функціонування газетного стилю мови потрапила у коло постійних інтересів лінгвістичної науки. Професор І. Р. Гальперін одним з перших у вітчизняній науці виокремив газетний стиль як окремий стиль мови. Крім того, у наш час завершується інституціоналізація такої суміжної лінгвістичної науки, як медіалінгвістика. Професор Т. Г. Добросклонська визначає медіа лінгвістику [1] як науку, що вивчає функціонування мови у сфері масової комунікації.

Щодо основних функцій газетного стилю мови, то, погоджуючись з проф. М. А. Шамелашвілі [5], ми відносимо до них наступні: інформаційну функцію та функцію впливу. Безперечно, автори газетних повідомлень подають у свої статтях певну інформацію про різноманітні події, але їх ціль не вичерпується суто інформуванням читачів. Їх головне завдання – переконати читача у правильності погляду засобу масової інформації на ту чи іншу подію. Таким чином, журналісти мусять маніпулювати суспільною точкою зору, залишаючись зовнішньо об'єктивними. З вищезазначеного випливає, що на сучасному етапі розвитку масмедіаманіпулятивна функція газетного стилю мови домінує над інформативною.

Щодо засобів маніпулятивного впливу, які використовуються у сучасних медіатекстах, то ми вважаємо за доцільне розподілити їх на три групи: лінгвістичні, квазілінгвістичні та нелінгвістичні. До лінгвістичних засобів впливу належать суто вербальні, тобто мовні, засоби маніпуляції. Погоджуючись з професором Г. М. Подшивайловою [4], ми відносимо до вербальних засобів маніпулятивного впливу стилістичні прийоми та виразні засоби мови, які сприяють

створенню комічного ефекту, нагнітання страху, відображенню чуток. Крім того, маніпулятивний вплив нерідко здійснюється за рахунок використання великої кількості чисел.

Щодо квазілінгвістичних засобів впливу, то до них можна віднести розмір та колористику шрифту, а також особливості розташування тексту у друкованому виданні. Квазілінгвістичні засоби маніпулятивного впливу сприймаються читачем за рахунок зорового каналу сприйняття і допомагають авторові газетного повідомлення імпліцитно виразити свою оцінку теми повідомлення та його об'єкту.

До нелінгвістичних засобів маніпуляції належать невербальні елементи смислового простору медіатексту: фотографії, графіки, схеми, таблиці, колажі, малюнки, тощо. Варто зазначити, що вчені-лінгвісти минулого століття практично не приділяли уваги невербальному компоненту медійних текстів, стверджуючи, що він не є істотним для тексту в цілому. Однак, ми не можемо погодитися з даною точкою зору, оскільки невербальна складова медіатексту істотно впливає на сприйняття повідомлення читацькою аудиторією. Більш того, вербальна і невербальна складові медійного тексту знаходяться у відносинах взаємної синсемантиї. З вищезазначеного випливає, що сучасний медіатекст являє собою негомогенне поліфункціональне утворення. Професор І. М. Колєгаєва [3] використовує термін «мегатекст» на позначення подібних утворень. Щодо функціонального навантаження візуальної складової у смисловому просторі англomовного медіатексту, то, погоджуючись з думкою професора О. О. Єрмоїної [2], ми виділяємо цілий комплекс функцій, притаманних візуальним складовим газетного тексту. Функція візуальної підтримки основної ідеї медіатексту полягає у візуалізації істотних ознак теми повідомлення для того, щоб допомогти читачеві швидко визначити, про що ідеться у медіатексті. Функція символізації полягає в тому, що невербальний елемент медійного повідомлення має на меті викликати в читача певні асоціації, активізуючи його мислення. Функція підтримки одного з аспектів повідомлення полягає у симпліфікації сприйняття основної інформації газетного матеріалу шляхом зосередження

уваги читача на провідному аспекті медіатексту. Ілюструюча функція, як правило, виконується візуальними елементами, на яких зображена безпосередньо та подія, про яку ідеться мова в повідомленні. Функція розширення смислового простору медіаповідомлення виконується тими невербальними елементами тексту, що надають інформацію, яка не має корелятив у вербальній складовій повідомлення. Функція структурування тексту має місце тоді, коли невербальна складова істотно впливає на структуру вербальної складової, тобто визначає логічну послідовність елементів останньої. Функція зняття інформаційної перевантаженості тексту за рахунок цифр полягає у використанні графіків, схем, таблиць з метою коротко представити числову інформацію, яка наявна у газетному матеріалі.

Таким чином, сучасний медіатекст – це поліфункціональне, гетерогенне утворення, основною функцією якого є здійснення маніпулятивного впливу.

Список використаної літератури:

1. Добросклонская Т.Г. Что такое медиалингвистика? / Т.Г. Добросклонская // Вестн. Моск. гос. у-та. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2004. – № 2. – С. 9-17.
2. Ерёміна Е.А. Множественность форм прагматического воздействия англоязычного медиадискурса: автореф. дис. ... канд. филол. наук / Е.А. Ерёміна; Моск. лингв. ун-т. – М., 2007. – 23 с.
3. Колегаєва І.М. Мегатекст як вияв комунікативної гетерогенності цілого завершеного тексту / І.М. Колегаєва // Мовознавство. – 1996. – № 1. – С. 25-31.
4. Подшивайлова Г.М. Мовні засоби маніпулятивного впливу в політичному дискурсі (на матеріалі друкованих російськомовних ЗМІ України) : автореф. дис. ... канд. філол. наук / Г.М.Подшивайлова; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2009. – 21 с.
5. Шамелашвили М.А. Функционально-стилистические и лексико-грамматические особенности газетных заголовков: автореф. дис... канд. филол. наук / М.А. Шамелашвили; Моск. гос. пед. ин-тиностр. яз. им. М. Гореза. – М., 1982. – 24 с.

Москалюк О.В.

*Південний державний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського,
м.Одеса, Україна*

ДО ПИТАННЯ ПРО СУТНІСТЬ СТИЛІСТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

На сучасному етапі соціального, культурного і науково-технічного розвитку суспільства проблема оволодіння стилістичною культурою англійської мови постає особливо гостро для будь-якого його члена, незалежно від сфери професійної діяльності. Це пояснюється тим, що вимоги, які висувуються суспільством і державою до сучасних спеціалістів, передбачають, крім відповідного рівня професійної підготовки, наявність уміння грамотно, переконливо й аргументовано висловлювати свої погляди, враховуючи при цьому й думку співрозмовника.

Очевидно, що підготовка фахівців такого рівня спричиняє необхідність удосконалення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. Насамперед, необхідно підкреслити важливість удосконалення організації спілкування, оскільки мова, включаючи й стиль мовленнєвої взаємодії з суспільством, не тільки виконує функцію передачі знань, але й є засобом надання інформативного, в свою чергу, виховного впливу. Крім того, мовлення взагалі являє собою певний еталон, мовленнєву модель, що в будь-якому випадку завоюється і неодноразово відтворюється студентами під час навчання стилістичним особливостям англійського мовлення. Отже, формування стилістичної культури англійської мови майбутніх фахівців є однією з найбільш актуальних проблем сучасної освіти.

Проаналізуємо сутність поняття «стилістична культура». Перед тим, як визначити дане поняття виділимо основні його компоненти, до яких, як нам показують результати досліджень Н. Алефіренко, М. Кожині, С. Ожегова, Д. Розенталя, Л. Вербицької, можна віднести «стиль» та «норму».

В цілому, стиль – різновид мови у конкретній мовленнєвій ситуації. Ця

теза лягла в основу функціонального принципу сучасного розуміння й класифікації стилів. Проте у мовознавстві визначення поняття «стиль» стоїть особливо гостро. Його вирішенню заважає термінологічна плутанина, оскільки і у літературознавців, і у мовознавців цей термін нерідко використовується недиференційовано, наповнюється різним змістом. Так, літературознавці (В. Агеєва, Т. Гундорова, В. Яременко) говорять про стиль того чи іншого твору як про систему характерних ідейно-художніх рис; про стиль письменника, про стиль жанру, стиль літературного напрямку. Мовознавці (Л. Скворцова, Ю. Скребнева, М. Фаєнова) ж у це поняття вкладають і манеру мовлення, і його правильність, й ідеальне володіння мовою, й експресивне забарвлення мовлення, і форму мовлення, і соціальну специфіку мовлення, і своєрідність мовлення у певній сфері суспільної діяльності.

Проте попри всі розбіжності у тлумаченні терміну «стиль» літературознавцями, з одного боку, та мовознавцями – з іншого, нерідко відбувається змішення або заміна лінгвістичного і літературознавчого визначень стилю. Літературознавці іноді висловлюють думку, що поняття стилю бере свій початок з теорії мистецтва, і тому має право на існування лише у літературознавстві, а не у лінгвістиці, де цей термін розуміється дуже широко. Між тим відомо, що ще М. Ломоносов уживав термін «стиль» по відношенню до мови, а пізніше й В. Белінський використовував його лише як лінгвістичний термін, тому що для співвідносного літературознавчого поняття він застосовував термін «слог» [1, с. 47]. Таким чином, стиль можна визначити як мовну підсистему, що володіє лінгвістичними, синтаксичними і фонетичними особливостями, обумовленими специфікою умов спілкування.

Відзначимо, що в основі стилістичної культури окрім стилю, лежить ще й фонетична, лексична і граматична нормативність, що дозволяє вважати норму – центральним поняттям стилістичної культури. Існують різні підходи визначення поняття «норма». Розглянемо найпоширеніші з них.

Норма, за визначенням С. Ожегова, являє собою «сукупність найбільш придатних для обслуговування суспільства засобів мови, що виражаються як

результат добору елементів з ряду співіснуючих, наявних, утворених знову чи взятих з пасивного запасу минулого в процесі соціальної, у широкому змісті, оцінки цих елементів» [3, с. 219].

Л. Вербицька вважає, що не існує єдиної думки про те, чи є норма мовним явищем чи привноситься лише зовні. Як нелінгвістичне явище норма розглядалася такими лінгвістами: А. Шахматов та А. Пешковський. Протилежне даному напрямку вважається «нормативний погляд на мову», а саме «переконання в існуванні загальнообов'язкової норми для кожного мовного явища й у необхідності цієї норми для існування мови» [2, с. 6].

Л. Скворцов вказує на динамічну та діалектичну природу норми. Автор пропонує розрізняти реалізовану (втілену) і потенційну (невтілену) норми та дає таке визначення норми: «Мовна норма, розуміється в її динамічному аспекті, як обумовлений соціально-історичний результат мовленнєвої діяльності, що закріплює традиційні реалізації системи чи створює нові мовні факти в умовах їхнього зв'язку, як з потенційними можливостями системи, з одного боку, так і з реалізованими зразкам – з іншого» [4, с. 23].

Виходячи з вищесказаного, можна стверджувати, що стиль та норма розкривають сутність поняття «стилістичної культури», як складової комунікативної культури. Осягнувши стилістичні закони й норми, студенти поступово привчаться використовувати у своєму мовленні засоби різних стилів, будуть «відчувати» стильоутворюючі та стильопорушуючі фактори тексту, зможуть самі творити зв'язні тексти у відповідності до комунікативного завдання, виявляючи свою індивідуальну мовну особистість.

Список використаних джерел:

1. Будагов Р.И. Литературные языки и языковые стили / Р.И. Будагов. – М.: Наука, 1967. – 350 с.
2. Вербицкая Л.А. Русская орфоэпия. (К проблеме экспериментального фонетического исследования особенностей современной произносительной нормы) / Л.А. Вербицкая. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1976. – 124 с.
3. Ожегов С.И. Лексикология. Лексикография / С.И. Ожегов // Культура речи. – М.: Высш. школа, 1974. – 352 с.
4. Скворцов Л.И. Основы культуры речи: Хрестоматия: учеб. пособ. для филолог. спец. ВУЗов / сост. Л.И. Скворцов. – М.: Высш. шк., 1984. – 312 с.

Д.пед.н. Ратнер Ф.Л.

Казанский федеральный университет, Российская Федерация

НАЦИОНАЛЬНО-РЕГИОНАЛЬНЫЙ КОМПОНЕНТ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Присутствие национально-регионального компонента является существенным фактором изменения содержания образования на современном этапе реформирования высшей школы. Средством возрождения и развития образования, а также ведущей и долговременной стратегией представляется в настоящий момент регионализация образования и введение элементов регионоведения в учебный процесс высшей школы. Национально-региональный компонент (далее – НРК) помогает формировать личность и создавать условия для ее самоопределения и самореализации. Учебный процесс должен при этом направляться на развитие гражданской личности, на создание у студентов адекватной картины мира, на повышение уровня общей и профессиональной культуры студента, на создание условий для интеграции личности в систему мировой культуры. Цель введения НРК государственного образовательного стандарта понимают сегодня как право студента на собственную образовательную траекторию, на развитие всего его интеллектуального и творческого потенциала.

НРК присутствует во всех учебных дисциплинах высшей школы Республики Татарстан. Известно, что предметом НРК по общественным дисциплинам является прошлое и настоящее республики во всем его многообразии и уникальной неповторимости. Мы считаем целесообразным введение НРК на основе целостной системы, фундамента которой служит культура, понимаемая в самом широком смысле слова. Подобных способов реализации НРК много, это могут быть региональные учебные курсы, автономные учебные курсы, факультативные курсы, элективные курсы и др.

В курсе «История Татарстана» и при преподавании иностранных языков введена, например, тема «Вклад немецких ученых в становление Казанского

университета», при преподавании математики, информатики обсуждаются темы, связанные с деятельностью Н.И. Лобачевского, материалы по истории математики, в других учебных курсах присутствуют темы, связанные с историей научных школ, вышедших из стен Казанского императорского университета. Особенностью использования НРК на занятиях по культурологии являются развитие общей эрудиции студентов, их познавательной самостоятельности, развитие чувства гражданственности. Включение НРК в основной материал происходит при соблюдении определенных условий, среди них – реализация интеграционных связей, аксиологическая направленность, системно-деятельностный подход.

Наиболее эффективными условиями для использования НРК в процессе преподавания иностранных языков рассматриваются интеграционные связи иностранного языка с историей, литературой, музыкой (наши студенты, например, регулярно посещают концерты известного за пределами республики и страны оркестра «La Primavera» с последующим обсуждением в виде дискуссий, круглого стола, рефератов, сообщений и др.) театром, искусством, музеями Республики Татарстан и мн.др. Иностранный язык предоставляет особенно широкие возможности для введения и обсуждения тем национально-региональной направленности. В своей работе мы активно используем все выше перечисленное и, кроме того, читаем циклы лекций национально-региональной тематики.

В Казанском университете на занятиях по иностранному языку применяются активные методы преподавания. К ним мы относим лекции-диалоги, лекции-презентации, семинары-дискуссии, занятия-экскурсии (например, по музеям Казани), проектные работы, опираясь при этом на следующие принципы: принцип культурного разнообразия материала, принцип диалога культур, принцип билингвального обучения, принцип доминирования проблемных заданий, развитие критического мышления, внедрение в учебный процесс передовых технологий (Интернет, электронные СМИ и т.п.).

Особенно широко мы используем страноведческие темы сопоставитель-

ного характера: «Русские и немцы: какие они?», «Праздники, традиции, обычаи народов, населяющих Германию, Россию и Республику Татарстан», «Конфессиональные особенности народов», «Проблемы молодежи разных стран», «Искусство народов России, Германии и Республики Татарстан», «Международные отношения между Россией и Германией: приоритетные направления», «Харизматические политические деятели разных стран» и мн.др. Анализ способов постижения иной культуры и проникновения в мир иных культур способствует формированию у студентов вдумчивого отношения к постижению и пониманию своей культуры и истории, осознанию ее места в системе мировой культуры. Даже признание и понимание иного порядка слов в иностранном языке является признаком толерантного отношения студентов к иной культуре.

В изданном нами пособии «Татарствоведение» (25 п.л.) студентам предлагается обширный материал, освещающий различные стороны истории и развития Казани, Республики Татарстан и населяющих ее народов, а также предлагается материал по истории развития, например, юридических и экономических наук в Казанском университете. Студенты получают возможность познакомиться с дополнительными материалами по истории и культуре Волжской Булгарии, по истории просвещения и просветительской мысли, по педагогике татарского просветительства. Они знакомятся также со становлением судебной системы в Татарстане, с историей предпринимательства в России и Татарстане, с историей и менталитетом российских предпринимателей и казанского татарского купечества, с опытом развития банковского дела и др. Эти материалы дополняются материалами студентов в рамках учебно-научно-исследовательской работы, которая требует от них знакомства и глубокого анализа литературы, имеющейся в различных библиотеках Казани и Татарстана. В торжественной обстановке проходит презентация результатов проектной деятельности студентов, напоминающая защиту диссертаций, где мы используем ролевые и имитационные игры, ход которых преподаватель детально обсуждает на индивидуальных и групповых консультациях. При подобной постановке процесса преподавания преподаватель перестает быть только единственным источником

знаний, а превращается в помощника, консультанта и научного руководителя студентов. В результате применения НРК значительно повышается мотивация студентов, а предоставляемые материалы помогают развитию национальной самобытности студентов.

Список использованной литературы:

1. Башарин В.Ф. Национально-региональный компонент образовательных стандартов естественно-математических дисциплин (на примере ССУЗ РТ) / В.Ф. Башарин. – К.: Изд-во ИСПО РАО, 1998. – 60с.
2. Беспалько В.П. Проблема образовательных стандартов в США и России / В.П. Беспалько // Педагогика. – 1995. – № 1. – С. 89-94.
3. Буглаев В. Разработка региональных компонентов Государственных образовательных стандартов / В. Буглаев // Высшее образование в России. – 1996. – №3. – С. 70-75.
4. Гайфуллин В.Г. Национально-региональный компонент стандарта образования: татарстанский вариант / В.Г. Гайфуллин – К.: Изд-во Татарского государственного гуманитарного институт, 1999. – 118 с.
5. Даринский А.В. Региональный компонент содержания образования / А.В. Даринский // Педагогика. – 1996. – № 1. – С. 18-20.
6. Колетвинова Н.Д. Методические рекомендации по внедрению национально-регионального компонента в учебный процесс / Н.Д. Колетвинова, Ф.Л. Ратнер, Г.П. Черноусов – К.: АтиСО, 2001. – 21 с.
7. Новичов В.Б. Региональные образовательные программы: Новгородский вариант / В.Б. Новичов // Педагогика. – 1997. – №1. – С. 24-28.
8. Ратнер Ф.Л. Вклад немецких ученых в становление Казанского университета / Ф.Л. Ратнер // *Deutschrussische Sprach-und Literaturbeziehungen im 18. und 19. Jahrhundert* (Hrsg.Prof. H.Jelitte). – Fr.am Main: Lang, 1994. – P.163-170.
9. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / П. Сорокин. – М., 1992.
10. Сысоев П.В. Российско-американский проект по разработке серии тематических пособий по страноведению США / П.В. Сысоев // *Иностранные языки в школе.* – 2006. – № 6. – С. 105-107.

Сафонова О.Н.

Кубанский государственный технологический университет,

Российская Федерация

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЛИЧНЫХ МЕСТОИМЕНИЙ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛОЯЗЫЧНОМ ДИСКУРСЕ

Соблюдение требований политкорректности, предписывающей употребление гендерно нейтральной лексики, создаёт проблему использования личных, а также производных от них притяжательных и возвратных местоимений, поскольку, несмотря на отсутствие системы грамматического рода в английском языке, местоимения в третьем лице единственного числа эксплицитно обозначают пол человека.

Однако местоимение *he* традиционно использовалось в предложениях типа *If your **child** is thinking about a gap year, **he** can get good advice from this website* или *A **researcher** has to be completely objective in **his** findings* где принцип включённости в мужской род подразумевал лиц обоего пола. Нам представляется, что именно этим принципом (а не пресловутым «сексизмом») можно объяснить результаты исследования записей образцов современной английской речи, проведённого в Оксфордском университете, согласно которым частотность употребления местоимения *he* почти вдвое выше по сравнению с *she* [1]. Тем не менее, под давлением феминистской критики языка, были пересмотрены нормы употребления личных местоимений. Предлагаются следующие решения: использование *he or she* (*his or her* и т.д.) и употребление соответствующего существительного в форме множественного числа. Например:

*If your **child** is thinking about a gap year, **he or she** can get good advice from this website.*

*A **researcher** has to be completely objective in **his or her** findings.*

*If your **children** are thinking about a gap year, **they** can get good advice from this website.*

***Researchers** have to be completely objective in **their** findings.*

Первый способ, однако, может оказаться не очень удобным, если подобные пары местоимений (*he or she, his or her*) надо повторять в пространном дискурсе. И если на письме существуют сокращения *he/she, (s)he, s/he, him/her, his/her*, то в устном варианте речи они просто не имеют звуковой формы. Что же касается второго способа, он не всегда возможен, хотя и является хорошим решением во многих случаях.

Наконец, существует вариант использования местоимений множественного числа *they, them, their* и т.д., несмотря на то, что фактически они заменяют имя существительное в единственном числе. Например:

*If your **child** is thinking about a gap year, **they** can get good advice from this website.*

*A **researcher** has to be completely objective in **their** findings.*

Интересно, что практика такого употребления местоимения множественного числа берёт начало ещё в XVI веке (тому есть примеры в произведениях многих великих писателей, включая У.Шекспира, Дж.Байрона, Ч.Диккенса, У.Теккерея, Дж.Остин, Б.Шоу) и становится всё более привычной в современном английском языке, являясь приемлемой как в устной, так и в письменной речи. Тем не менее, многие возражают против этого, поскольку полагают, что данное явление нарушает правила грамматики. В качестве выхода делались попытки «изобрести» новые личные местоимения, не содержащие указания на пол обозначаемого лица. Например, предлагались варианты 'e (вместо *he* и *she*) or 's (вместо *his/hers*); h' (вместо *him/her*); zhe (или ze), zher(s) (или zer), zhim (вместо *he* и *she, his* и *her(s), him* or *her*, соответственно); 'self (вместо *himself/herself*), а также hu, hus, hum, humself (вместо *s/he, his/hers, him/her, himself/herself*) и др. [2]. Впрочем, как большинство попыток искусственно реформировать язык, все эти предложения благополучно игнорируются обществом в целом и, в результате, оказываются тщетными. Местоимения – это одни из основных (и наиболее древних) компонентов языка, так что введение специально изобретённых неологизмов обречено оставаться на стадии проектов. И если в языке официально-деловой коммуникации новые нормы

употребления личных местоимений соблюдаются, то в других сферах общения отвергаются.

Безусловно, возникают ситуации, когда в контексте подразумевается или явно требуется охватить лиц как мужского, так и женского пола, избегая при этом распознавания по гендерному признаку, т.е. указания на «социальный пол». В таких случаях стремление к гендерной нейтральности (*gender neutrality*), т.е. использованию языковых средств, которые максимально исключают предположения о биологическом поле и, следовательно, гендерном статусе людей, вполне правомерно. Однако иногда подобное стремление доводит до абсурда.

Социальное конструирование как непрерывное производство конкретных значений, образующих субъективную реальность, определяется способами, которыми мы создаём эти значения через социальное взаимодействие с другими людьми. Язык представляет собой систему знаков, которым мы *коллективно* приписываем значения. Это сложный процесс, развивающийся по своим законам, не зависящим от воли отдельных индивидов или нерелевантных групп. Лингвистам остаётся лишь изучать и фиксировать языковые явления, вызванные изменениями в обществе. Несомненно, что динамично меняющиеся в современном мире гендерные роли оказывают влияние на способы отражения концепта социального пола в языке, но какие из них окажутся жизнеспособными и воспроизводимыми в разных типах дискурса, покажет время.

Список использованных источников:

1. Горошко Е.И. Гендерная проблематика в языкознании / Е.И. Горошко // Введение в гендерные исследования. – Х.: СПб, 2001. – Ч.1. – С. 508-513.
2. 'He or she' versus 'they'. Oxford Dictionaries Online.

Акопян Д.Ю.

*Международный научно-исследовательский центр по водным,
климатическим и рекреационным ресурсам, г. Ереван, Армения*

ЗНАЧЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

О системе ценностей

Сегодня в сфере общественных наук часто обсуждается понятие «общечеловеческие ценности», нередко сопоставляемое системе национальных ценностей. Что означает система ценностей вообще?

Система ценностей – это взгляды, убеждения, обычаи, менталитет данного общества. Согласно Н. Смелзеру, ценности – это общепринятые убеждения относительно целей, к которым человек должен стремиться [1].

Систему ценностей иногда отождествляют с культурой в широком смысле, носители которой (этнические группы, нации и народы) отличаются от других своеобразием, образом жизни, определенным образцом поведения. Таким образом, система ценностей выполняет функцию дифференциации одних социальных групп от других. Однако существуют ценности, объединяющие эти группы; в таких случаях речь идет об общечеловеческих ценностях.

Как и национальные ценности (образование, религия, язык, традиции), систему общечеловеческих ценностей (правовые, материальные и духовные) человек приобретает в процессе социализации, посредством социальных агентов (семья, друзья, учителя и т.д.) и социальных институтов (институты образования, религии, общественные организации и т.д.).

Язык является важной национальной ценностью, а также средством передачи других национальных ценностей. Посредством языка передаются традиции, фольклор, литература данной нации. Роль родного языка является осевой

для диаспор, для их этнического самосохранения и передачи исторической богатой культуры новому поколению. Не случайно, что на государственном уровне осуществляются программы по открытию этнических школ, изданию и снабжению представителей диаспоры литературой на родном языке.

В христианском мире церковь играла исторически важную роль. Под покровительством церкви находилась средневековая система образования, церковь способствовала формированию коллективной идентичности [2], а в периоды политического упадка или отсутствия государственности – сохранению этнической самобытности и культурной идентичности. Сегодня, в эпоху секуляризации и глобализации, роль церкви несколько изменилась. В лице религиозных институтов и организаций, а также вследствие введения идей либерализма и глобализации, у «основной» церкви появились конкуренты, которые, лишили ее господствующей, но не доминирующей роли (это относится к странам, где подавляющее большинство населения считает себя приверженцами данной церкви и вероисповедания; в основном, сферы влияния церкви – система образования и средства массовой информации).

Национальные ценности и национализм

Нередко в современной научной литературе дается негативная оценка системе национальных ценностей, которая сводится к тому, что авторы связывают их с развитием в обществе националистических мотиваций и менталитета. Подобный подход объясняется современной интерпретацией национализма, как идеологии, в основе которой ценность и интересы нации первичны для единства общества. Такой точки зрения придерживается и Джордж Оруэлл в своей работе «Заметки о национализме», подчеркивая, что нельзя отождествлять национализм с патриотизмом [3].

«Национализм не следует путать с патриотизмом. ... нельзя, однако, смешивать эти понятия, поскольку в основе их лежат две разные и даже исключают одна другую идеи. Под «патриотизмом» я понимаю приверженность человека к определенному месту и определенному образу жизни, которые он считает лучшими в мире, но при этом не имеет желания навязать их силой

другим людям. Патриотизм, по самой природе своей, имеет оборонительный характер как в военном, так и в культурном отношении. Национализм же, напротив, неотделим от стремления к власти. Каждый националист неизменно стремится достичь все большей власти и большего престижа, но *не* для себя, а для *нации* или иной группы, в которой он решил растворить собственную индивидуальность».

Из данного подхода следует, что сохранение национальных ценностей может носить «оборонительный характер», направленный на сохранение этническо-культурной идентичности. Более того, национальные ценности не противоречат общечеловеческим ценностям, а, наоборот, характеризуются взаимодополняемостью; они необходимы для саморазвития нации, т.к. именно посредством осознания национальных ценностей человек может развить уважение, толерантность и понимание к другим культурам и воспринять ценности глобального уровня.

Система ценностей: цели и задачи сегодня

С развитием мирового общества происходит динамика развития и изменений в системе ценностей; наряду с техническим и технологическим прогрессом наблюдается приоритетность материальных и правовых ценностей, а также тенденция к потере культурно-цивилизационных ценностей. Сегодня одной из главных задач на государственном уровне должно быть развитие и передача духовных ценностей новому поколению; данная задача должна быть возложена на систему образования. Как известно, в ряде стран проводятся значительные реформы в системе образования. Весьма важно внедрить новую систему ценностей в сферу образования с учетом синтеза старых и современных внутриобщественных ценностей, а также их взаимодополняющей гармонии с общечеловеческими. Это предусматривает разработку стратегии и комплекса мероприятий по оценке и модернизации учебных программ на локальном и глобальном уровнях.

Список использованных источников:

1. Смелзер Н. Социология / Н. Смелзер; пер. с англ. – М.: Феникс, 1998. – 50 с.

2. Hakobyan D. The Identity Politics of the Church under Conditions of Liberalisation and Secularisation in Central and Eastern Europe in the XX-XXI Centuries / D. Hakobyan // Proceedings of the International Conference “Identities and Changing World”. – Yerevan, 2008. – P. 50.
3. Оруэлл Дж. Заметки о национализме [Электронный ресурс] / Дж. Оруэлл; пер. с англ. – Том II. – Пермь, 1992. – Режим доступа: http://orwell.ru/library/essays/nationalism/russian/r_nat

Гайдар В.П.

Дніпропетровський національний університет імені О. Гончара, Україна

**РОЛЬ АЛЮЗІЇ У СТВОРЕННІ
ХУДОЖНОСТІ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ**

Вивчення мови художнього твору тісно пов'язане з більш широкими завданнями дослідження мови художньої літератури і її стилів, а також мови того або іншого письменника. Розуміння словесного складу й композиційного ладу художнього твору багато в чому залежить від правильного висвітлення функціональних своєрідностей мови художньої літератури відповідної епохи, від справжнього наукового тлумачення категорій і понять художнього мовлення, “поетичної мови”, від знання історичних закономірностей розвитку літературних стилів, від ступеня вивченості індивідуально-поетичного стилю даного автора.

Основною категорією у сфері лінгвістичного вивчення художньої літератури, звичайно, вважається поняття індивідуального стилю (тобто своєрідної, історично обумовленої, складної, системи, що представляє структурну єдність засобів і форм словесного вираження). У стилі письменника, відповідно до його художніх задумів, об'єднані, внутрішньо зв'язані й естетично виправдані всі використані художником мовленнєві засоби. Разом з тим, у стилістиці індивідуально-літературної мови яскравіше відображаються функціональні пережитки мовленнєвого минулого. У мові великого художника часто чується голос усього народу. Внаслідок складності всіх цих взаємин історичні закони розвитку літературних стилів у тісному зв'язку з розвитком літератури як широкої області культури – ще зовсім не розкриті.

Шлях конкретно-історичного вивчення “мови” окремих художніх творів може привести до рішення більших проблем стилю письменника й мови художньої літератури.

Метою й завданням вивчення мови художнього твору є показ тих лінгвістичних засобів, за допомогою яких виражається ідейний й пов'язаний з ним емоційний зміст літературних творів.

Кожний літературний твір, не зважаючи на те, чи буде воно цілком залежати від традиції й сходити до них, або, буде прагнути до звільнення від її стиснень, – у всякому випадку займає певне місце в контексті сучасної йому літератури. Воно вступає в співвідношення з іншими творами того ж жанру й різних суміжних жанрів. Від нього тягнуться нитки аналогій, відповідностей, контрастів, родинних зв'язків в усіх напрямках, навіть у глиб літературного минулого.

Художній твір може й повинен вивчатися, з одного боку, як процес втілення й становлення ідейно-творчого задуму автора й, з іншого боку, – як конкретно-історичний факт, як закономірна ланка в загальному розвитку словесно-художнього мистецтва народу. Вивчення художнього твору, його мови, змісту повинне опиратися на глибоке розуміння громадського життя відповідного періоду розвитку народу, на різнобічне знання культури, літератури й мистецтва цієї епохи, на чітке уявлення про стан загальнонародної розмовної й літературної мови і його стилів у той час, на глибоке проникнення у творчий метод автора й своєрідність його індивідуальної словесно-художньої майстерності.

Художній твір — явище багатопланове. У першому його шарі є в наявності стилістично забарвлені мовленнєві одиниці, іменовані, звичайно, словесними художніми образами. Вчені говорять про наявність у кожному епосі "загального культурного шару". Кожний письменник отримує від епохи, від літературної традиції багато елементів художніх творів, які використовуються при написанні книг. Одночасна наявність "культурного шару" визначає особливості комунікативного ланцюжка: дозволяє письменникові не тільки називати, натякати на деякі факти історії, культури, літератури, але і книгам обростати цими "додатковими знаннями", а читачеві – з натяків відтворювати повнокровні картини, використовуючи свій ситуативний і асоціативний запаси знань. Серед

словесних художніх образів, які дозволяють творам обростати додатковими знаннями, є і такий елемент поезики як алюзія.

Метою стилістичного аналізу алюзії є співвіднесення її з відповідним класом аксіологічних норм та встановлення її письмового або усного походження. Алюзія-це мовний художній образ, стилістичний засіб, який вживається в мовленні або в художньому творі ходового вираження як натяк на добре відомий факт, історичний або побутовий [1, с. 118]. Основними стилістичними функціями алюзії є вивчення часу, характеристика персонажів, створення місцевого колориту, вивчення умов дії та інше. Механізм створення й функціонування алюзій обґрунтовується певними законами й нагадує механізм перетворення даних, що зберігаються в пам'яті людини. Кожний письменник орієнтований на відповідного читача, тому відбирає мовленнєвий матеріал, який відповідає можливостям передбачуваного читача. Використання алюзії припускає знання факту, явища або особи, на які посилаються автори твору. Як правило, вказівки на джерело не дається. Вони служать більш глибокому осмисленню тексту, залучаючи тезаурус читача.

Поряд з алюзією споріднену роль у творі відіграє також цитата, проте відмінність алюзії від цитати полягає в тому, що цитата повторює більш-менш точне формулювання оригіналу, хоча значення може бути видозмінено новим контекстом. Алюзія ж є тільки згадуванням про слово або фразу, які можуть розглядатися як ключові у висловленні. Вона ґрунтується на накопиченому досвіді й знаннях письменника, які мають на увазі подібні досвід і знання у читача.

Алюзії вносять свідомість у форму художнього твору та формують його основну ідею, а також проявляються як асоціативні зв'язки всередині тексту, беручи участь у об'єднанні різних частин твору. Також алюзії несуть функції, які визначають або доповнюють характеристику різних образів, характерів або обставин. Використання алюзій, надає творам цілісність і закінченість, тобто має відношення до естетичної сторони твору.

Алюзивне слово виступає як знак ситуаційної моделі, з якої за допомогою

асоціацій співвідноситься текст, що містить алюзію. Таким чином відбувається взаємодія між літературно-художніми творами, яке називають алюзивним процесом.

Алюзія постає як запозичення якогось елемента з чужорідного тексту, що служить посиланням до тексту-джерела, що є знаком ситуації, що функціонує як засіб для ототожнення певних фіксованих характеристик. Алюзія, таким чином, є інтертекстом, елементом існуючого тексту, включених в створюваний текст. У той же час інтертекстуальність, в першу чергу, пояснює саму можливість взаємопроникнення текстів, факт існування їх в об'єднаному просторі у вигляді єдиного тексту, який являє собою всю людську культуру.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. О художественной прозе / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 1980. – 190 с.
2. Гальперин И.Р. Стилистика английского языка / И.Р. Гальперин. – М.: Высшая школа, 1971. – 334 с.
3. Гюббенет И.В. К проблемам понимания литературно-художественного текста / И.В. Гюббенет. – М.: Наука, 1981. – 358 с.
4. Золян С.Т. О семантике поэтической цитаты / С.Т. Золян // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Высшая школа, 1989. – 376 с.
5. Тухарели М.Д. О семантических функциях аллюзии / М.Д. Тухарели // Серия гуманитарных и общественных наук. – Тбилиси: Тбил. ун-т, 1984. – 10. – С. 297-303.
6. Фатеева Н.А. Типология интертекстуальных элементов и межтекстовых связей в художественном тексте / Н.А.Фатеева. – М.: Известия РАН. Сер. литературы и языка, 1998. – 172 с.

К.ф.н. Додыченко Е.А.

Саратовская государственная юридическая академия, Российская Федерация

ПРОБЛЕМА УНИФИКАЦИИ АЛФАВИТОВ ЯЗЫКОВ НАРОДОВ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ НА ГРАФИЧЕСКОЙ ОСНОВЕ КИРИЛЛИЦЫ

Последние десятилетия – время становления правовой базы Российской Федерации. Значительное место в ней занимает проблема равноправия граждан, лиц, принадлежащих к различным этническим общностям, коренным народам и нацменьшинствам. Существует несколько законов и нормативных правовых актов, определяющих статус языков народов РФ и способствующих развитию национальных языков, двуязычия и многоязычия. Например, Конституция РФ (ст. 68), Закон «О языках народов РСФСР» (1991 г.), Закон «Об образовании» (1992 г.), Закон «О национально-культурной автономии» (1996 г.), ФЗ «О наиме-

нованиях географических объектов» (1997 г.), Закон «О языках народов РФ» (1998 г.), Закон «О государственном языке РФ» (2005 г.), ФЗ «О муниципальной службе в РФ» (2007 г.); законы о языках, принятые субъектами РФ с начала 1990-х гг., и др.

Сферу функционирования русского языка регламентирует Федеральный закон «О языках народов РФ» N 1807-1 от 25 октября 1991 года (с изменениями в редакции Федеральных законов от 24.07.1998 N 126-ФЗ, от 11.12.2002 N 165-ФЗ).

Конституция России (ст.68, п.1) и Федеральный закон «О государственном языке РФ» от 1 июня 2005 года определяют привилегированный статус русского языка по сравнению с другими языками – статус государственного языка на всей территории Российской Федерации. Он подлежит обязательному использованию в работе органов государственной власти РФ и субъектов Федерации, при подготовке и проведении выборов и референдумов, при официальном опубликовании законов и нормативных правовых актов, при написании наименований географических объектов и оформлении дорожных знаков, а также в рекламе.

В случае употребления наряду с государственным языком России иностранного языка или языка республики, входящей в состав РФ, текст на русском языке должен быть идентичным по содержанию и техническому оформлению (а в теле- и радиопередачах — полностью идентичным по звучанию и способам передачи) соответствующему тексту на иностранном языке (языке республики).

П.2 ст. 68 Конституции и Федеральный закон «О государственном языке РФ» определяют также, что субъекты РФ вправе устанавливать дополнительно свои государственные языки. Это значит, что права на пользование родным языком отдельных народов, находящихся в составе Российской Федерации, ни в коем случае не могут отрицаться или ущемляться. На законодательном уровне субъекты РФ получают право на самоопределение во многих сферах, в том числе и в сфере использования титульного языка. Кроме того, в п. 4 ст.3 Закона «О языках народов РФ» (от 24.07.98) говорится о праве народов РФ, не имеющих своей письменности, создавать письменность на родном языке и об обязанности государства обеспечивать для этого необходимые условия.

В большинстве республик России установлены свои государственные языки. Так, в настоящее время выделяются следующие государственные языки субъектов РФ: абазинский (Карачаево-Черкесия), адыгейский (Адыгея), алтайский (Республика Алтай), башкирский (Республика Башкортостан), бурятский (Бурятия), ингушский (Ингушетия), кабардино-черкесский (Кабардино-Балкария, Карачаево-Черкесия), калмыцкий (Калмыкия), карачаево-балкарский (Кабардино-Балкария, Карачаево-Черкесия), коми (Коми), ногайский (Карачаево-Черкесия), марийский (Марий Эл), мокшанский (Мордовия), осетинский (Северная Осетия), татарский (Татарстан), тувинский (Тыва), удмуртский (Удмуртия), хакасский (Хакасия),

черкесский (Карачаево-Черкесия), чеченский (Чечня), чувашский (Чувашия), эрзянский (Мордовия), якутский (республика Саха).

Однако равенство народов в своих правах на использование родного языка на деле оказывается формальным, не соответствующим действительности. Законодатель ограничил полномочия субъектов РФ в выборе графической основы для их титульных языков. В качестве примера можно привести Республику Татарстан и Республику Карелия.

В 1927 году почти все тюркские народы СССР перешли с арабской графики на латинскую. Татары использовали яналиф – алфавит, который включал в себя все буквы латинского алфавита и несколько дополнительных букв для передачи некоторых согласных звуков. Однако в 1939 году в рамках проводимой правительством языковой политики татарский язык был переведен на кириллицу с добавлением шести дополнительных букв. Целью этой политики была унификация всех языков народов СССР на одной графической основе – кириллице.

В начале 90-х годов, когда Б.Н. Ельцин предложил всем субъектам РФ столько свободы, сколько они могут взять, в Татарстане возник вопрос о возвращении латинской графики. Это объяснялось несколькими причинами: во-первых, латиница в большей степени, чем кириллица, передает согласные звуки татарского языка; во-вторых, введение латиницы приблизит Татарстан к Турции и западной цивилизации; в-третьих, использование латиницы предотвратит русификацию татар.

У противников этой точки были свои аргументы: во-первых, татары, живущие за пределами Татарстана, не смогут изучать родной язык на основе латиницы; во-вторых, введение латиницы на территории Татарстана ограничит права нетатарской части населения; в-третьих, переход на другую графику отдалит граждан Татарстана от граждан РФ в целом; в-четвертых, это может расцениваться как попытка сепаратизма; в-пятых, перевод потребует огромных финансовых затрат и т.д.

Несмотря на это, 15 сентября 1999 года Госсовет Татарстана принял закон «О восстановлении татарского алфавита на основе латинской графики», который вступил в силу 1 сентября 2001 года. Переход с кириллицы на латиницу предполагался поэтапно в течение 10 лет до 2011 года, когда планировалось завершить переход на латинский алфавит.

Однако в декабре 2002 года Президентом РФ В.В. Путиным был подписан Федеральный закон "О внесении дополнения в статью 3 Закона РФ "О языках народов Российской Федерации", принятый Государственной Думой 15 ноября 2002 года и одобренный Советом Федерации 27 ноября 2002 года, согласно которому в РФ алфавиты государственного языка Российской Федерации и государственных языков республик должны строиться на графической основе кириллицы. Новый закон вынудил правительство Республики Татарстан отменить закон о переводе татарского языка с кириллицы на латиницу.

Госсовет Татарстана обращался в Госдуму РФ и в Конституционный суд РФ с обоснованием неправомерности поправок к существующему закону о языках, так как они противоречат международным договорам РФ и нарушают права человека. Несмотря на возражения, Конституционный суд постановил, что официальным алфавитом в Татарстане останется кириллица. При этом он отметил, что единая графическая основа государственных языков народов РФ обеспечивает сбалансированное функционирование общефедерального языка и государственных языков республик. В то же время она не препятствует реализации гражданами РФ прав и свобод в языковой сфере.

В Республике Карелия в 1989 году Постановлением Совета Министров Карельской АССР были восстановлены карельская и вепсская письменности на основе латинской графики, был утвержден свод правил по орфографии. Предложение использовать латиницу было сделано ведущими учеными Института языка, литературы и истории Карельского научного центра Российской Академии наук и вузов Карелии (ПетрГУ, КГПУ). По их мнению, латинская графика легко передает фонетические особенности звучания карельской и вепсской речи, в отличие от кириллической графики, которая не может адекватно передать согласные звуки карельского языка. Но, как и в случае с Татарстаном, внесенные в 2002 году изменения в Закон «О языках народов РФ», ограничили право народов Карелии создать собственную письменность на графической основе, не соответствующей кириллице.

Довольно широко распространено представление о том, что степень демократичности того или иного государства обратно пропорциональна степени жесткости языковой политики. На наш взгляд, современную языковую политику РФ можно соотнести с языковой политикой СССР. После октября 1917 года было объявлено право наций на самоопределение. Первым против единого государственного языка выступил В.И. Ленин, позже эту точку зрения поддержал И.В. Сталин. В законодательстве РСФСР 1918-1937 годов насчитывается 17 нормативных правовых актов, регламентирующих использование родного языка наряду с русским языком. Это время «языкового строительства», когда разрабатываются алфавиты (сначала на основе латиницы, потом – кириллицы), создаются письменности и грамматики новых литературных языков. Однако очень скоро языковая политика централизовалась, русский язык стал единым для всех граждан страны, а кириллица – единой графической основой для многих национальных языков.

Знание русского языка уже было обязательным, остальные языки (в автономных и союзных республиках) постепенно вытеснялись на периферию.

Безусловно, что в таком многонациональном государстве, как Российская Федерация, возникает необходимость в единой графической основе письменностей языков. Социально-правовым статусом государственного языка РФ в силу историко-культурных традиций и

государствообразующей роли обладает литературный язык русской нации. Русский язык и его форма графики – кириллица – позволяют сохранить единое культурное и образовательное пространство в России. Однако их доминирование приводит к ущемлению в некоторой степени прав народов РФ на развитие своих языков.

Зубенко К.В.

Слов'янський державний педагогічного університет, Україна

ЧАСТИНИ МОВИ В КОНЦЕПЦІЇ УЧЕНИХ ХАРКІВСЬКОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ШКОЛИ

Проблема класифікації частин мови сьогодні залишається однією з актуальних і суперечливих у лінгвістиці. Оскільки сучасне мовознавство ґрунтується на досвіді лінгвістичних досліджень, актуальним є звернення до наукової спадщини граматистів минулого. Найбільшого успіху у вивченні частин мови досягли європейські вчені в ХІХ–ХХ ст.

Дослідження з лінгвістичної історіографії містять важливі твердження щодо вивчення класифікацій частин мови в мовознавстві ХІХ–ХХ ст. Водночас спеціальних праць, присвячених цій проблемі, в лінгвістиці немає.

Можемо назвати лише окремі статті, у яких розглянуто певні аспекти зазначеної проблеми. Отже, ми виходимо з того, що проблема частин мови є малодослідженою і водночас актуальною в лінгвістиці.

Метою статті є огляд праць, присвячених класифікації частин мови. Ми звертаємося до студій учених Харківської лінгвістичної школи.

Отже, наприкінці ХІХ ст. в російській лінгвістиці виникають два потужних напрямки: психолінгвістичний О. О. Потебні та І. О. Бодуена де Куртене, що спирається на гумбольдтівську концепцію, і формально-граматичний П. Ф. Фортунатова та його школи. Більш детальніше ми зупинимось на психологічному напрямі.

Психологічний напрям розглядає частини мови як психологічну реальність, дійсні категорії нашого розуму. І. О. Бодуен де Куртене, говорячи про

системну залежність мовних змін від зміни свідомості, на відміну від Ф. де Соссюра, який заперечував системність діакронії, припустив наявність у мові тенденції до згладжування кількісних протиставлень у фонології і до їх посилення у морфологічній будові. Ця тенденція стане ключовою в поясненні сучасної російської граматичної системи.

Харківська лінгвістична школа склалася в 1860–1880-і роки в Харківському університеті. Її засновником і основним представником є О. О. Потебня. Учений перебував під сильним впливом ідей Вільгельма фон Гумбольдта, проте переосмислив їх у психологічному дусі. О. О. Потебня багато займався вивченням співвідношення мислення та мови, зокрема в історичному аспекті, виявляючи, перш за все, на російському та слов'янському матеріалі історичні зміни в мисленні народу. Займаючись питаннями лексикології та морфології, ввів у російську граматичну традицію ряд термінів і понятійних протиставлень.

Побудова системи граматичних класів слів склала зміст другого етапу в розвитку вчення про частини мови. О. О. Потебня у своїй праці «Мысль и язык» говорить про те, що частини мови – це продукт вищого етапу людського мислення, процес, наступний за складанням слова. Спочатку було первісне нерозчленоване ім'я або первісний дієприкметник, які втілювали в собі два протилежні початки майбутніх частин мови – ім'я і дієслова [5].

Отже, слово, речення і частини мови – необхідні елементи досить розвинутої людської мови, в центрі якої стоїть нехай ще не досконала, але все ж граматична система. Подальший її розвиток – це шлях виникнення нових граматичних форм і категорій. На місце гіпотез і припущень приходить теорія, що спирається на надійні факти з історії мови, її сучасного стану в книжному та усному різновидах. Граматична концепція О. О. Потебні відрізняється глибоким проникненням у сферу розуму людини, вона показана в русі, в розвитку, в народженні нового і відмиранні старого. У її основі лежить жива людська думка.

В іншій своїй роботі «Из записок по русской грамматике» (1873) О. О. Потебня користується терміном «частини мови» і виділяє серед них повнозначні,

або дійсні, і за формою, або службові. Для О. О. Потебні частини мови є граматичними категоріями, які існують лише в реченні, але в той же час вчений підкреслює, що, розуміючи мову як діяльність, неможливо розглядати граматичні категорії, такі, як дієслово, іменник, прикметник, прислівник, як щось незмінне, раз і назавжди виведене з повсякчасних властивостей людської думки. Навпаки, навіть у відносно невеликі періоди ці категорії помітно змінюються [3].

Крім цього, з іменем ученого пов'язані витоки традиції, згідно якої причиною переходу слів з однієї категорії в іншу вважається зміна їх синтаксичних функцій. Усі ці думки О. О. Потебні зробили його внесок у подальший розвиток учення про частини мови та їх перехідності вагомим і значним.

Деякі ідеї О. О. Потебні щодо частин мови отримали розвиток у працях його послідовників, зокрема в «Синтаксисе русского языка» Д. М. Овсянико-Куликовського (1902).

Викликає інтерес запропонована Д. М. Овсянико-Куликовським класифікація частин мови «за ступенем спадної повнозначності та зростальної формальності» [6]. У цій класифікації учений виділяє чотири групи частин мови: повнозначні – іменники (крім деяких абстрактних), прикметники, дієслова (крім небагатьох абстрактних і зв'язків), дієприкметник (крім деяких абстрактних), прислівник (крім формальних), дієприслівник (крім деяких абстрактних); повнозначні-абстрактні – дієслова існування (бути, существовать), відповідні дієприкметники, дієприслівники, віддієслівні іменники, числівники; малознаменні-формальні – займенники, формальні прислівники, конкретні дієслова-зв'язки (жити, йти, сидіти); неповнозначні-формальні – абстрактні дієслова (бути), прийменники, сполучники. До десяти частин мови на особливому положенні додається вигук. У цій класифікації Д. М. Овсянико-Куликовського уявлення про частини мови виявилось позбавленим єдності граматичного (синтаксичного і морфологічного) та лексичного в слові [6].

Проте заслуга вченого в розвитку теорії граматичного значення слів, що сприяло більш гнучкому поділу слів на частини мови і розумінню явища перехідності в системі частин мови.

Здійснений нами огляд праць з історії граматичних учень граматистів лінгвістичної школи дозволяє зробити висновок про непослідовність, протиріччя традиційної класифікації частин мови, відсутність у ній єдиного принципу поділу.

У сучасному мовознавстві немає спеціальних монографічних праць, присвячених класифікації частин мови. Багато чого залишається поза увагою дослідників. Комплексне вивчення наукової спадщини європейських граматистів XIX–XX ст. дозволить заповнити очевидні прогалини в царині лінгвістично-історичного висвітлення принципів класифікації частин мови та зробити необхідні узагальнення. У цьому ми вбачаємо перспективи подальших досліджень.

Список использованных источников:

1. Березин Ф.М. История советского языкознания. Некоторые аспекты общей теории языка. Хрестоматия / Ф.М. Березин. – М.: Высш. шк., 1981. — 352 с.
2. Бодуен де Куртене И.А. Избранные труды по общему языкознанию / И.А. Бодуен де Куртене. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – Т.1. – 384 с.
3. Валгина Н.С. Современный русский язык : учеб. для филол. спец. вузов / Н.С. Валгина, Д.Э. Розенталь, М.И. Фомина – М.: Высш. шк., 1987. – 480 с.
4. Виноградов В.В. Русский язык (грамматическое учение о слове) / В.В. Виноградов. – М.: Учпедгиз, 1947. – 784 с.
5. Голанов И.Г. Морфология современного русского языка / И.Г. Голанов. – М.: Высш. шк., 1965. – 288 с.
6. Колесов В.В.: кн. для учащихся / В.В. Колесов, Л.В. Щерба. – М.: Просвещение, 1987. – 160 с.
7. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія I / І.К. Кучеренко. – К.: Київський університет, 1961. – 172 с.
8. Суник О.П. Общая теория частей речи / под ред. В.М. Жирмунского, М.М. Гухмана, С.Д. Кацнельсона / О.П. Суник. – М.: Наука, 1966. – 132 с.
9. Вопросы грамматического строя / под ред. В.В. Виноградова, И.А.Баскакова, И.С. Поспелова – М.: Академия наук СССР, 1955. – 484 с.
10. Лингвистический энциклопедический словарь / ред. В.Н. Ярцева. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 780 с.

Каморникова Ю.В.

Слов'янський державний педагогічний університет, Україна

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАННЯ
ПРО ДЕТЕРМІНАНТНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ**

Проблема детермінантів не має в сучасному мовознавстві однозначного розв'язання, хоча висловлено чимало аргументованих думок на користь вирішення детермінантів як специфічних другорядних членів речення. Дослідники синтаксису слов'янських мов (І.Р.Вихованець, К.Г.Городенська, А.П.Загнітко, Н.Ю.Шведова та ін. лінгвісти) підкреслюють, що детермінанти не зумовлені категорійними властивостями окремого слова, а виступають як особлива синтаксична категорія речення і являють собою поширювачі всього речення.

У свій час ще Д.М.Овсянко-Куликовський вказував на наявність у реченні слабкого підрядного зв'язку, який вчений назвав «мнимим керуванням». Характеризуючи різні види додатків, мовознавець писав, що окремі з них «...лише прилягають до дієслова, знаходяться при ньому, а не керуються ним безпосередньо, не зумовлюються ні лексичним значенням дієслова, ні його станом, ні характером цілого звороту». В.В.Виноградов наголошував на тому, що слабке керування «...якісно відрізняється від керування у власному розумінні цього слова». Немає потреби спеціально зупинятися на історії вивчення цієї проблеми, досить висвітлити її основні положення.

Довготривалий і постійний інтерес учених до цього питання детально викладений у монографічному дослідженні В.П.Малащенко «Свободное присоединение предложно-падежных форм», а окремі сторони питання, що в тому чи іншому ракурсі порушувалися ученими, розглянуто і систематизовано І.Р.Вихованцем, Н.Ю.Шведовою, А.П.Загнітком та ін. лінгвістами.

Термін *детермінантні члени речення*, або *детермінанти*, належить російській дослідниці Н.Ю.Шведовій. На нашу думку, цей термін (від лат. *determinantis* – той, що обмежує) не окреслює чіткого характеру цих специфічних другорядних членів речення. До того ж до детермінантів нерідко зараховують

надто широке коло граматичних одиниць, зокрема форми із суб'єктним та об'єктним значеннями, пов'язані з валентністю предикатів. Саме тому І.Р.Вихованець пропонує новий термін для позначення таких другорядних членів речення, які пов'язані з приреченнєвим підрядним зв'язком. Учений пропонує термін приреченнєві члени речення. Він прозоро вказує на особливості другорядних членів речення, головну ознаку яких становить залежність не від окремого слова, а від речення.

У нашому дослідженні ми розглянемо особливості детермінантних членів речення. Детермінант – член речення, який поєднується з усім складом висловлення в цілому за допомогою синтаксичного зв'язку детермінації, який зовнішньо схожий на прилягання, однак не має прислівного характеру. Детермінант у багатьох випадках є обов'язковим складником семантичної структури речення та зберігається у всіх його формах. Детермінант може представляти семантичні суб'єкти, об'єкти (як додатки), локатив, темпоратив (мисленнєві аналоги часу і простору), каузатив (аналог причини) як обставини. Одне речення може містити кілька детермінантних членів речення.

Детермінантний підрядний зв'язок у реченні поєднує детермінантні члени речення з предикативним ядром речення. Він являє собою двоспрямований зв'язок на відміну від предикативного – взаємоспрямованого зв'язку. Підрядний зв'язок між детермінантами і предикативним ядром речення має слабкий характер порівняно до підрядного зв'язку прислівного у сфері словосполучення і речення, який звичайно виявляє тісніший характер у зв'язку з семантичною недостатністю або граматичними особливостями опорного компонента словосполучення. Типовою формою детермінантного підрядного зв'язку у сфері речення є форма прилягання, що реалізує слабкий характер зв'язку структурної основи речення з детермінантами. Підрядний детермінантний зв'язок у простому і складному реченнях виявляє глибинну спільність у його граматичній організації: підрядний зв'язок у простому реченні поєднує детермінант з предикативним ядром або реченням у цілому, підрядний зв'язок у складному реченні поєднує детермінантні відрядні частини з головними частинами в цілому.

Субпозиція детермінанта характеризується залежністю не від окремого слова, а від предикативного ядра (підмета і присудка) в цілому. Підрядний детермінантний зв'язок у простому і складному реченнях реалізується у формі прилягання, яка відповідає слабкому характерові підрядного зв'язку між компонентами обох синтаксичних структур.

Слабкий підрядний зв'язок супроводжується більшою семантичною місткістю детермінанта, більшою його семантичною наповненістю. Щодо центральних позицій – підмета і присудка, які складають структурну основу речення, позиція детермінанта є периферійною. Специфічною формальною ознакою детермінанта, поєднаного з предикативним ядром за допомогою форми прилягання, є його незмінність. У субпозиції детермінанта перебувають здебільшого синтетичні і аналітичні (прийменниково-відмінкові форми) прислівники. Субпозиція детермінанта реалізує неприслівний підрядний зв'язок, семантика детермінанта має звичайно адвербіальний характер. Характеризуючи субпозицію детермінантів, треба зауважити, що жоден з детермінантів є а ні більш центральним, а ні більш периферійним, ніж інший.

Більш детальний опис об'єкта нашого дослідження вимагає аналізу детермінації ще в одному аспекті – семантичному. Поняття “змістовний бік речення” дуже широке. У змісті речення відображується не тільки зв'язок мови з мисленням і дійсністю, у ньому перехрещуються і взаємодіють номінативна, комунікативна, експресивна та інші функції.

Мета висловлювання визначає вибір функціонального типу речення, мисленнєву актуалізацію тих чи інших семантичних компонентів. Таким чином, комунікативний аспект висвітлює вже найперший етап формування думки і супроводжує всі етапи формування речення, він відображається в актуальному членуванні та порядку слів.

Існують певні, досить прості правила розташування детермінантних членів у реченні.

Місце детермінантних членів речення, як і місце головних членів речення – підмета і присудка, підпорядковуються правилам, що вимагають закони актуального членування речення.

I. При прямому (об'єктивному) порядку слів:

1. Детермінант-тема розміщується на першому місці, перед ремою.
2. Детермінант може бути першою частиною в складі комплексної теми (або першою темою), якщо другою частиною (другою темою) є або підмет, або детермінант, що називає ту особу, або той предмет, про який ідеться.
3. Детермінант-рема постпозитивний по відношенню до теми.

II. Зворотний (суб'єктивний) порядок слів виникає тоді, коли порушується логічно послідовне, «об'єктивне» розгортання думки від вихідного до повідомлюваного, тобто від теми до реми.

Порушення порядку слів може бути двох видів:

1. Прямий порядок слів міняється на зворотний, при якому рема передує темі.

2. Прямий контактний порядок слів змінюється на дискантний, при якому частини одного компонента актуального членування (частини теми або реми) відділені одна від одної іншим компонентом актуального членування. Схематично дискантне словорозташування можна визначити так: Р – Т – Р. Вставка детермінанта-теми у середину речення створює інверсійний порядок слів із дискантним розташуванням компонентів реми.

Детермінант перевіряється трансформацією «вилучення» його із структури речення. Якщо поширювач не зумовлений валентністю дієслова, він легко опускається, не впливаючи на семантику дієслова, і не утворює семантично не завершених конструкцій.

Зазначимо, що у синтаксичній структурі двоскладного речення детермінантні члени речення займають особливе місце. Детермінанти допомагають виражати за допомогою простих за формою речень семантично складні структури. Детермінантні члени речення, на відміну від інших синтаксичних компонентів, виявляють багатство семантико-синтаксичних значень з виразно виявленим синкретизмом.

Список використаних джерел:

1. Вихованець І.Р. Семантико-синтаксична структура речення / І.Р. Вихованець, К.Г. Горденська, В.М. Русанівський. – К.: Наукова думка, 1983.

2. Вихованець І.Р. Грамматика української мови. Синтаксис / І.Р. Вихованець. – К.: Либідь, 1993. – 368 с.
3. Іваницька Н.Л. Двоскладне речення в українській мові / Н.Л. Іваницька. – К.: Вища школа, 1986. – 168 с.
4. Іваницька Н.Л. Синтаксична структура двоскладного речення: Питання формально-граматичного і семантико-граматичного членування / Н.Л. Іваницька // Українська мова і література в школі. – 1986. – № 1. – С. 36-41.
5. Жовтобрюх М.А. Історична граматики української мови / М.А. Жовтобрюх, А.Т. Волох, С.Ф. Самійленко, І.І. Слинько. – К.: Вища школа, 1980. – 319 с.
6. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис: Монографія / А.П. Загнітко. – Донецьк: Дон НУ, 2001. – 662 с.
7. Золотова Г.А. Очерк функціонального синтаксиса русского языка / Г.А. Золотова. – М.: Наука, 1973. – 352 с.
8. Кадомцева Л.О. Українська мова: Синтаксис простого речення / Л.О. Кадомцева. – К.: Вища шк., 1985. – 126 с.

Ковалева Л.В., Бачурин М.В., Зенина Ю.Ю.

*Воронежский государственный архитектурно-строительный университет,
Российская Федерация*

ИСТОКИ И РАЗВИТИЕ ПИСЬМЕННОСТИ ДРЕВНЕЙ РУСИ

Культура Руси складувалась з самого початку як синтетична, т.е. знаходячись під впливом різних культурних напрямків, стилів, традицій.

Загальний підйом Руси в XI в., створення центрів писемності, грамотності, поява цілої плеяди освічених людей в князівсько-боярській, церковно-монастирській середі визначили розвиток давньоруської літератури.

Ця література розвивалась, складувалась разом з розвитком літописання, зростом загальної освіченості суспільства. У людей з'явилась потреба донести до читачів свої погляди на життя, свої роздуми, про сенс влади і суспільства, про ролі релігії, поділитися своїм життєвим досвідом. Нам невідомі імена авторів сказань про походи Олега, про хрещення Ольги або війни Святослава. Першим відомим автором літературного твору на Русі став священик князівської церкви в Берестові, пізніше митрополит Іларіон. В початку 40-х рр. XI в. він створив своє відоме «Слово про закон і благодать», в якому в яскравій публіцистичній формі виклав своє розуміння

мание места Руси в мировой истории. Это «Слово» посвящено обоснованию государственно-идеологической концепции Руси, полному месту Руси среди других народов и государств, роли великокняжеской власти, ее значении для русских земель. «Слово» объясняло смысл крещения Руси, выявляло роль масштабности сочинения Илариона.

То было время нарастания новых противоречий между Русью и Византией, претензий империи на руководство Русью не только в сфере религиозной, но и политической. Но то было время и возвышения Руси при Ярославе Мудром, укрепления ее международной роли. Основной темой «Слова» Илариона стала идея равноправия Руси среди других народов и государств, за которой мы читаем протест Киева против политического давления со стороны Византии. Иларион утверждает свободу выбора религии со стороны Руси, отмечает значение Владимира как русского апостола, сравнивает его с императором Константином Великим, сделавшим христианство государственной религией, с первыми христианскими апостолами. Говоря о первых русских князьях, Иларион гордо отмечает: «Не в плохой стране, и не неведомой земле были они владыками, но в Русской, которая ведома и слышима во всех концах земли». Эта идея связи Руси с мировой историей затем нашла отражение и в своде Нестора.

Во второй половине XI в. появляются и другие яркие литературно-публицистические произведения: «Память и похвала Владимира» монаха Иакова, в котором идеи Илариона получают дальнейшее развитие и применяются к исторической фигуре Владимира I. В это же время создаются «Сказание о первоначальном распространении христианства на Руси», «Сказание о Борисе и Глебе», святых покровителях и защитниках Русской земли.

В последней четверти XI в. начинает работать над своими сочинениями монах Нестор. Летопись была его завершающей фундаментальной работой. До этого он создал знаменитое «Чтение о житии Бориса и Глеба». В нем, как и в «Слове» Илариона, как позднее в «Повести временных лет», звучат идеи единства Руси, воздается должное ее защитникам и радетелям. Уже в ту пору русских авторов беспокоит нарастающая политическая вражда в русских

землях, в которой они угадывают предвестие будущей политической катастрофы.

В начале XII в. один из сподвижников Мономаха игумен Даниил создает «Хождение игумена Даниила в святые места». Богомольный русский человек отправился к гробу Господню и проделал длинный и трудный путь – до Константинополя, потом через острова Эгейского моря на остров Крит оттуда в Палестину и до Иерусалима, где в это время было основано первое государство крестоносцев во главе с королем Болдуином. Даниил подробно описал весь свой путь, рассказал о пребывании при дворе иерусалимского короля, о походе с ним против арабов. Даниил молился у гроба Господня, поставил там лампаду от всей Русской земли: около гроба Христа он отпел пятьдесят литургий «за князей русских и за всех христиан».

Автор середины XII в. киевский митрополит Климентий Смодятич в своем «Послании» священнику Фоме, ссылаясь на греческих философов Аристотеля, Платона, на творчество Гомера, также воссоздает образ высоконравственного человека, чуждого властолюбию, сребролюбию и тщеславию. В «Притче о человеческой душе» (конец XII в.) епископ города Турова Кирилл, опираясь на христианское миропонимание, дает свое толкование смысла человеческого бытия, рассуждает о необходимости постоянной связи души и тела.

Основой любой древней культуры является письменность. Мощный толчок к распространению письменности дало крещение Руси. При церквях и монастырях переводили и переписывали византийские священные книги, открывали первые школы. Появились, особенно в период правления Ярослава Мудрого и его сыновей, многочисленные переводы греческих и болгарских книг как церковного, так и светского содержания.

Долгое время существовало мнение, что письмо на Русь пришло вместе с христианством. Однако согласиться с этим трудно. Есть свидетельства о существовании славянской письменности задолго до христианизации Руси. В 1949г. во время раскопок под Смоленском нашли глиняный сосуд, относящийся к началу X в., на котором было написано «горушна» (пряность). Это означало,

что уже в это время в восточнославянской среде бытовало письмо, существовал алфавит.

Летописание, по наблюдениям ученых, появилось на Руси вскоре после введения христианства. Именно в церквях и монастырях обретались самые грамотные, хорошо подготовленные и обученные люди – священники, монахи. Прежде чем появились летописи – масштабные исторические сочинения, охватывающие несколько веков русской истории, существовали отдельные записи, устные рассказы, которые поначалу и послужили основой для первых обобщающих сочинений. Это были истории о Кие и основании Киева, о походах русских войск против Византии, о путешествии княгини Ольги в Константинополь, о войнах Святослава, сказание об убийстве Бориса и Глеба, а также былины, жития святых, проповеди, предания, песни, разного рода легенды.

Вторая летопись была создана при Ярославе Мудром в пору, когда он объединил Русь, заложил храм святой Софии.

Свод, за который взялся монах Киево-Печерского монастыря Нестор и который вошел в нашу историю под именем «Повести временных лет», оказался, таким образом, по меньшей мере, лишь пятым по счету и создавался в первое десятилетие XII в. при дворе все того же князя Святополка. Свод Нестора был вершиной раннего русского летописания.

От всех остальных живых существ, населяющих Землю, человек отличается, прежде всего тем, что он осваивает природу, преобразует её и создаёт культуру – творение его разума, души и рук. В течение столетий многие поколения людей создают язык народа, его письменность и литературу.

Вне культуры человек не может существовать. Она – не только наследие, оставленное тысячами поколений, живших до него, но и необходимое условие развития человека, формирующее его поведение, нравственные ценности эстетические представления. Одним словом, именно культура делает человека человеком. Культура каждого народа является частью мировой культуры, включая в себя всё, что было создано умом и руками людей на определённом этапе.

Список использованных источников:

1. Мучник Б.С. Культура письменной речи / Б.С. Мучник. – М., 1994.
2. Николаюк Н.Г. Библейское слово в нашей речи / Н.Г. Николаюк. – СПб., 1998.
3. Виноградов В.В. Избранные труды / В.В. Виноградов // История русского литературного языка. – М., 1978.
4. Гвоздарев Ю.А. Язык есть исповедь народа / Ю.А. Гвоздарев. – М., 1993.

Корнодудова Н.М.

Одеська національна морська академія, Україна

АНТОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ В МОРСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Антоніми (гр. *anti* – проти, *опута ім'я*) – це пари слів з протилежним значенням [4, с. 53], які «протиставляються за найбільш загальною і суттєвою для їх значення семантичною ознакою, причому перебувають на крайніх полюсах відповідної лексико-семантичної парадигми» [1, с. 62]. Вони існують у мові тому, «що в самій дійсності та в людських оцінках існують предмети, явища, дії, ознаки з протилежними якісними, кількісними, просторовими й часовими властивостями» [12, с. 175].

Семантична природа явища антонімії зумовлює широке застосування даної категорії слів у галузі точних наук [10, с. 107]. О. Пономарів підкреслює, що «науковий стиль використовує антоніми як засіб відтворення шляху логічних роздумів, як засіб посилення впливу на сприймача інформації» [8, с. 64].

У мовознавстві існує ряд робіт, присвячених дослідженню антонімічних відношень, де запропоновано різні класифікації.

З погляду морфологічної структури дослідники розрізняють різнокореневі (лексичні) і однокореневі (граматичні) антоніми [1, с. 62; 5, с. 15; 7, с. 9; 9, с. 97–99; 12, с. 177].

Лінгвіст М.П. Кочерган серед слів з протилежним значенням виділяє групи, що різняться між собою характером протиставлення: 1) антоніми, які виражають контрарну протилежність, тобто такі, які перебувають в градуальній

опозиції, через що між ними можна вставити слово, яке позначає щось середнє; 2) антоніми, які виражають доповнювальні, комплементарні відношення; 3) антоніми, які виражають контрадикторну протилежність; 4) антоніми з векторною протилежністю [3, с. 124].

За характером незалежності/залежності мовознавці А.Е. Левицький, А.В. Сингаївська, Л.Л. Славова [4] і І.П. Ющук виокремлюють постійні (загальноживані), «що мають протилежне значення й поза контекстом» [4, с. 53; 12, с. 177] та контекстуальні, що «бувають протилежного значення лише в контексті» [4, с. 53]. За характером відношень І.П. Ющук виокремлює антоніми двох видів: а) з проміжними ступенями вияву якостей, коли між двома антонімічними поняттями розташовується одне чи більше понять із менш вираженою інтенсивністю; б) без проміжних ступенів вияву якостей [12, с. 176–177].

Лінгвіст В.П. Даниленко ґрунтовно досліджує реалізацію у термінологічній лексиці двох типів антонімії – лексичної і словотворчої [2, с. 80–81].

Предметом аналізу даної статті є виявлення й обґрунтування особливостей функціонування антонімів у морській термінології сучасної української літературної мови.

Мета статті – дослідити антонімічні відношення у морській термінології. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1. Охарактеризувати класи морських термінів-антонімів за якістю, станом, розташуванням, часом, дією;
2. Навести приклади функціонування антонімічних пар серед різних частин мови;
3. Проаналізувати структуру різнокореневих і однокореневих термінів-антонімів у морській термінології;
4. Показати контрарні, комплементарні і векторні відношення серед антонімічних пар у морській термінології;
5. Навести приклади термінів-антонімів серед словосполучень, зауваживши на проблемі функціонування багатокomпонентних термінів-антонімів в морській термінології.

Об'єктом дослідження послуговували 225 антонімічних пар морських термінів, що їх було вибрано з наукових джерел морського профілю.

Узявши за основу класифікації антонімів дослідників Л.М. Полюги [7] і Л.О. Новикова [5], проаналізуємо особливості функціонування антонімів у морській термінології сучасної української літературної мови.

За своєю суттю антоніми неоднорідні. В морській термінології виділяємо такі класи:

1. Антоніми, що визначають значення слів крайніми протилежними точками в системі однорідних понять: а) якості (рідка вода – тверда вода, повна вода – мала вода); б) стану (динамічний режим – статичний режим, жорстокість роботи привода – піддатливість роботи привода); розташування (підвесловий – надвесловий, носова банка – кормова банка); часу (літній режим навігації – зимовий режим навігації); дії (відчалювати – причалювати).

2. Антоніми, що фіксують протилежність, хоч і не окреслену крайніми точками через відсутність точної визначеності у значенні слів, у яких наявний резерв додатковості: водостійкий вантаж – сухостійкий вантаж, верхній рівень води – нижній рівень води.

3. Антоніми, що означають протилежну спрямованість: захід – схід, інгресія – регресія, ефект охолодження – ефект нагрівання.

У морській термінології антонімія спостерігається серед різних частин мови. Так, при дослідженні виявлено, що найбільшу кількість антонімічних термінів складають прикметники, серед яких: якісні (вузька протока – широка протока, гладка морська поверхня – упруга морська поверхня); відносні (зовнішній штуцер – внутрішній штуцер, динамічний режим – статичний режим); присвійні (рослинний трос – синтетичний трос).

Серед іменників термінів-антонімів виступають: а) антоніми, що вказують на якість (компресори сальникові – компресори безсальникові); б) антоніми, які вказують на опредмечену дію і утворюються від дієслівних основ (гасифікування – регасифікування, завантаження – розвантаження, вхід сигналу – вихід сигналу, зменшення ентальпії – збільшення ентальпії); в) антоніми, що виражають

стан (відкриті шлюзи – зачинені шлюзи, «важкий» вантаж – «легкий» вантаж, високий коефіцієнт форсировки – низький коефіцієнт форсировки).

З погляду структури в морській термінології функціонують різнокореневі і однокореневі терміни-антоніми [7, с. 9; 5, с. 159–161]. Різнокореневі (лексичні) виражають «найяскравіше контрастність значень» [5; 7]: бак – корма, пряма хвиля – зворотня хвиля, максимальна тяга – мінімальна тяга, правий якір – лівий якір, вертикальний кіль – горизонтальний кіль, сухий вантаж – рідинний вантаж, активний вид транспорту – пасивний вид транспорту, вертикальна вантажообробка (ло-ло) – горизонтальна вантажообробка (ро-ро). Однокореневі (граматичні, або афіксальні): а) внаслідок приєднання до однакових основ антонімічних префіксів (підвесловий – надвесловий, завантажити трюм – розвантажити трюм, порт завантаження – порт розвантаження, підводний борт – надводний борт; б) як результат приєднання префікса із заперечним значенням (компресори крейцкопфні – компресори безкрейцкопфні, циклічний граф – ациклічний граф, монтаж – демонтаж, композиція мережі зв'язку – декомпозиція мережі зв'язку, циклон – антициклон). Зауважимо, що з префіксом не функціонують морські терміни-антоніми, які створюють нове значення, поняття (номінальні навантаження – неномінальні навантаження, рухомі речі – нерухомі речі, самохідна баржа – несамохідна баржа); в) енантіосемія (за допомогою синтаксичних та лексичних засобів контексту): компресори з горизонтальним розташуванням циліндрів – компресори з вертикальним V-подібним розташуванням циліндрів, зона акустичного освітлення – зона акустичної тіні.

За семантикою і характером протиставлення, услід за класифікацією Л.О. Новикова [5], морські терміни-антоніми поділяємо на: а) контрарні (градуювальні), між якими існує середній компонент (низьконапірні системи – середньонапірні системи – високонапірні системи, верхній леєр – середній леєр – нижній леєр; б) комплементарні (взаємодоповнювальні) максимально протилежні відношення (правий якір – лівий якір, внутрішній водний шлях – зовнішній водний шлях; в) векторні (протилежні за напрямом): віра – майна, вхід сигналу – вихід сигналу.

У морській термінології чимало антонімічних пар серед словосполучень [6, с.190], що за структурою являють собою: а) бінарні відношення (зіткнення суден – розходження суден, вантажний трюм – баластовий трюм, збільшення крену – зменшення крену, ліва хвиля – права хвиля); б) трикомпонентні морські антоніми (вузька напруга зони – широка напруга зони, високий коефіцієнт форсировки – низький коефіцієнт форсировки, ручний спосіб завантаження – механізований спосіб завантаження, зниження бортового хитання – збільшення бортового хитання); в) багатокомпонентні морські терміни-антоніми (малі риболовні рефрижераторні траулери – великі вантажні риболовні рефрижераторні траулери, максимальна температура приводного шару повітря – мінімальна температура приводного шару повітря, компресори із примусовою системою змащування – компресори з вільною системою змащування). Дослідники підкреслюють, що «антонімічність одного із компонентів складного терміна спричинює антонімію всього складного терміна» [6, с. 190].

Звернемо увагу, що багатокомпонентні терміни хоч і зрозуміліші за своєю семантикою, але незручні у використанні, тобто «з'являється своєрідна модель термінів-описань, до яких важко підібрати дефініцію, оскільки вона знаходиться вже у самому терміні» [2, с. 166]. Наведемо приклади подібних антонімічних пар та їх дефініції: **пасажир внутрішнього водного транспорту, який здійснив посадку** (Пасажир, який здійснив посадку на судно для перевезень внутрішніми водними шляхами з метою поїздки [11, с. 99] – **пасажир внутрішнього водного транспорту, який здійснив висадку** (Пасажир, який здійснив висадку з судна для перевезень внутрішніми водними шляхами після здійснення поїздки [11, с. 99]. Аналогічно: **вантажі, які вивозяться з країни внутрішніми водними шляхами (на відміну від наскрізних транзитних вантажів, які перевозяться внутрішніми водними шляхами)** [11, с. 105] – **вантажі, які ввозяться до країни внутрішніми водними шляхами (на відміну від наскрізних транзитних вантажів, які перевозяться внутрішніми водними шляхами)** [11, с. 105–106].

Таким чином, антонімічні відношення, що характерні для загально-

вживаної лексики, реалізуються і в морській термінології. Вони допомагають точніше визначити і зрозуміти місце терміна в терміносистемі, пояснити відношення протилежності між термінами, виявити спільну семантичну основу терміна, дізнатися про інноваційні процеси тощо.

Список використаних джерел:

1. Гуйванюк Н.В. Українська мова. Схеми, таблиці, тексти: посіб. / Н.В. Гуйванюк, О.В. Кардашук, О.В. Кульбабська. – Львів: Світ, 2005. – 304 с.
2. Даниленко В.П. Русская терминология. Опыт лингвистического описания / В.П. Даниленко. – М.: Наука, 1977. – 246 с.
3. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган – К.: Видавничий центр «Академія», 1999. – 288 с.
4. Левицький А.Е. Вступ до мовознавства: посібник / А.Е. Левицький, А.В. Сингаївська, Л.Л. Славова. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 104 с.
5. Новиков Л.А. Антонимия в русском языке. Семантический анализ противоположностей в лексике / Л.А. Новиков. – М.: МГУ, 1973, – 290 с.
6. Панько Т.І. Українське термінознавство / Т.І.Панько, І.М. Кочан., Г.П. Мацюк. — Львів: Світ, 1994. — 216 с.
7. Полюга Л.М. Словник антонімів української мови / Л.М. Полюга. – К.: Довіра, 2004. – 275 с.
8. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови / О.Д. Пономарів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 248 с.
9. Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія / відп. ред. М.А. Жовтобрюх. – К.: Наукова думка, 1973. – 440 с.
10. Сучасна українська літературна мова: Стилїстика / відп. ред. Г.П. Їжакевич. – К.: Наукова думка, 1973. – 588 с.
11. Тлумачний англо-російсько-український словник транспортних термінів: 447 термінів / [уклад. В.І. Чекаловець та ін.]. – О.: ОНМУ, 2007. – 287 с.
12. Ющук І.П. Українська мова: посібник / І.П. Ющук. – К.: Либідь, 2008. – 640 с.

К.ф.н. Лисейко Л.В.

Чорноморський державний університет імені П. Могили, м. Миколаїв, Україна

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНОГО НАПРЯМКУ ШТАУФЕРСЬКОЇ ДОБИ

Основними передумовами розквіту штауферського часу стали політичні, економічні та духовні успіхи, їх було відносно легко зрозуміти.

Як і в часи героїчного епосу, мистецтво є аристократичним у позитивному сенсі, центрами плекання та розвитку мистецтва виступали князівські двори.

При цьому воно не належало до певного класу, не було уродженим. Соціальний клас розширився згодом з появою лицарства, яке займає провідні позиції, бачить земні речі у новому придворному світлі. Лицарі стоять ніби осторонь, духовенство та бюргерство не мають доступу до цього кола. Для цього періоду характерним є те, що поезія стає мирською і зображує життя та події земного життя, вказує на те, що всі переформування відбуваються на цьому світі. Поглиблення та збагачення духовного життя може привести до людського та мистецького зцілення. Власне, відданість людям та любов є основними лейтмотивами лицарства. Життєвий ідеал змінюється, набирає лицарського, благородного осмислення і дії. Ці два ключові слова переходять з класового кола в етичне. З появою вищезазначених понять розвивається нова система цінностей особливо виражених німецьких рис, тобто серйозне сприйняття всіх моральних понять, а саме постійність, міра і великосердечність. Таким чином, штауферська доба з її етичним ідеалізмом заклали основу зовнішнього і внутрішнього розквіту поезії аналізованого періоду. Поезія того часу бачила своїм завданням не зображення подій такими, якими вони були, а вбачала своє призначення в надсередньому та наддійсному возвишеному зображенні. Основа вишуканості охоплює зміст та форму, люди з благородною душею стають її героями [2]. Багато уваги приділяється опису воєних та спортивних успіхів та власне способу їх висвітлення. Ця, майже фанатична виключність зовнішніх законів, з якою лицарі організують та наповнюють життя, знаходе собі рівних в духовному житті. Також прихильність до благородної дами, яка об'єднує в собі вишуканість, доброту та красоту. До літературних здобутків того часу відносяться епічна лицарська поезія, лірична любовна поезія, лицарський роман та міннезанг. Поряд з придворним романом виступає героїчний вірш в книжковій формі і старі героїчні пісні становлять для нього як матеріал так і основу нової епічної форми. У творах такого гатунку має місце не тільки інше мистецтво, але і інший погляд на життя та людей [4]. Не дивлячись на те, що германська картина світу багато в чому залишилась незламною, стійкою, її місце займає поступово придворна витонченість та відшліфованість, глибина духу сильних героїв,

спритність яких відома кожному супротивнику. Герої нового часу схиляються не перед придворним Богом, а перед незбагненою долею, що спонукає до появи нових образів з великою силою виживання, які тримають на відстані заплутані душевні проблеми. Менше чим за два покоління поезія повинна була створювати не тільки дозвілля та силу, але й суттєвий та вражаючий стиль життя. Певною мірою вона переростає саму себе, їй не вистачає самої себе і в той час живучих поколінь. Поезія творить для майбутніх генерацій, вказує на те, в яких напрямках необхідно рухатись. Це було першочерговим завданням, що дала доля, самостійно знайти нові шляхи. Завдання, що зародились і почали втілюватися на початку періоду розквіту, потребували для своєї реалізації весь період середньовіччя. Ще за часів правління штауферського кайзера спостерігається звертання до дійсного, правдивого життя. Характерними рисами літератури були нові погляди на буття, предмети та форми існування. На краю ідеалістичного світу виникають тіні та яскраві фарби дійсності. Політична поезія, сатира часу, сучасний вид новели знаходять своїх перших представників [3]. Вирішальним терміном все частіше стає форма. У цей час зростає як зовнішня люб'язність та манірність поетичного твору, так і вишукана форма зображення серця та душі. Міра в усьому представляє собою ідеал. Поезія відмежовується від риторичних прикрас, що відображають зростаючу радість від багатства та розкоші придворного життя.

Таким чином виникає німецький придворний стиль, німецький світогляд того часу, який старанно відшліфовується та з'являється у вигляді легкої, невимушеної гри.

Так, Генрих фон Фельдеке, автор придворного віршованого роману, у своєму творі "Енеїда" намагається все зробити, щоб його герої сприймалися позитивно і правдиво. Проблеми своїх героїв він зображує глибоко і зрозуміло для читача [5].

Гартман фон Ауе, який вважався поетом-послідовником, наприклад, виступає в ролі великого творця, який створює новий світ для німецького читача. Цим самим автор демонструє прагнення, здібність та можливість, переробити

те, що вже колись було зроблене ще раз, по-іншому і як здається самому поету, правильніше та краще [1]. Фон Ає зображує глибоко проникаючі переживання людей, які покращуються з розвитком подій. Для його творів характерні зцілення від дурості, безумства та спокуси. Поет з власного досвіду черпає віру в позитивний розвиток подій. Його чотири прозові твори “Ерек”, “Грегориус”, “Бідний Генрих”, “Івейн” представляють в цілому історію поета, який спочатку бездумно кинувся в обійми мирським радощам, а згодом, завдяки власним переживанням та роздумам, був повернутий до Бога. Автор сам поступово вчиться протиставляти все високому, бути вдячним, знаходити радість в співчутті, тому що тільки в цьому випадку можна знайти шлях до жаданого, придворного казкового світу [6].

Але від літератури середньовіччя вимагається ще більше, тому що саме вона є мистецтвом, під силу якому стає висміювання правил, досвіду та порушення причинності літературних подій. В дійсності відбувається в цей період формальне завершення і духовно-придворне удосконалення літературних творів. Твори Гартмана фон Ає викликають рівною мірою як захоплення, так і обурення. Це поєднання в творах придворної лірики створювали також Вольфрам фон Ешенбах та Готфрид фон Штрасбург.

Шлях Вольфрама відмежовується від Ерека та Грегориуса, шлях Готфрида фон Штрасбурга – від Івейна, останнього завершеного твору Гартмана фон Ає. Відточеність, майстерство, завершення форми, а також штучність досягають своєї кульмінації. У творах цих поетів спостерігається грайлива елегантність.

У віршах Вольфрама фон Ешенбаха присутній також спектр яскравих фарб, описується іскристий та сяючий бажаний світ, надлишок фарб якого чітко спостерігається у його творах [1].

Але не зважаючи на весь блиск та сяйво вигаданого світу, відчуваються нові мотиви поета, а саме зображення глибокої, внутрішньої пригніченості людської душі. В центрі уваги лицарського роману, безумовно, знаходиться придворна любов, яка являє собою корону та прикрасу життя, інакше кажучи, становить сенс життя.

У творах Готфрида фон Штрасбурга любов індиферентного мрійника, навпаки, зазвичай означає щось інше. Вона є апогеєм буття, але одночасно і нижчою межою, насолодою і відчаєм, життям та смертю. Його герої не знаються на дешевій моралі, після забороненого кохання наступає злий кінець. Таке кохання не завершується стражданням, воно саме є стражданням, захопленням та знищенням. Глибоке внутрішнє протиріччя всього буття і щастя, безглуздість долі, що зробила благородних людей Трістана і Ізольду злочинцями стало для поета внутрішнім пізнанням і символом всього творчого життя.

Отже, вищеназвані якості рухаються весь час навколо одних і тих самих цінностей і викликають однакові фігури ідеалів і тому не можуть привести до повного індивідуалізму в зображенні характерів. Образи залишаються типажами, взірцями та бажаними картинами. Поезія вузько охоплює облагороджений розквіт придворного людства і це є її сутністю. В той же час не можна стверджувати, що було єдиним здобутком поезії, тому що період розквіту означає також багатство та різноманітність.

Список використаних джерел:

1. Brinker-v. der Heyden, Claudia die literarische Welt des Mittelalters / C. Brinker-v. der Heyden. – Darmstadt, 2007. – S. 191.
2. Dhondt, Jan Das frühe Mittelalter B.10. / J. Dhondt. – Frankfurt/M., 1990. – S. 397.
3. Dhondt, Jan Das Hochmittelalter B.11. / J. Dhondt. – Frankfurt/M., 1991. – S. 349.
4. Pretzel Ulrich Mittelhochdeutsche Bedeutungskunde / U. Pretzel. – Heidelberg, 2002. – S. 296.
5. Siebenhaar, Klaus über Geschichte der Literatur B.2 / K. Siebenhaar. – Frankfurt/M., 2008. – S. 562.
6. Speckenbach, Klaus Studien zum Begriff "edelez herze" im Tristan Gottfrieds von Strassburg / K. Speckenbach. – München, 1965. – S. 136.

Поляковская Ю.В.

Днепродзержинский технический университет, Украина

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ МЕТАФОРЫ, СВЯЗАННЫЕ С СЕРДЦЕМ

(на примере романа «Братья Карамазовы»)

За последние десятилетия растет количество исследований метафоры в современной науке. Раньше под термином метафора понимался только перенос свойств одного предмета на другой на основании общих свойств. Сейчас функции метафоры расширяются. Все больше и больше она используется в когнитивном аспекте, выполняя познавательную роль и создавая художественную картину мира. Основными предпосылками к этим событиям стали исследования ученых о метафоричности мышления человека. Американский исследователь Дж. Джейнс считал, что абстрактные концепты формируются с помощью конкретных метафор, но большинство людей не осознают метафоричности своих слов: «слова, обозначающие абстрактные понятия, как древние монеты, чье изображение стерлось от частого использования». Эту теорию продолжили разрабатывать Лакофф и Джонсон, которые провели много исследований и определили, что «сущность метафоры состоит в осмыслении и переживании явлений одного рода в терминах и явлениях другого рода». Такой подход позволяет вывести метафору за рамки языковой системы и рассматривать ее как взаимодействие мышления, языка и культуры.

Согласно этой теории концептуальной метафоры в основе метафоризации лежит процесс взаимодействия между структурами знаний (фреймами – единица знаний, организованная вокруг некоторого понятия; и сценариями) двух концептуальных доменов – сферы-источника и сферы-мишени. Сфера-источник – это накопленный человеком опыт взаимодействия с окружающим миром, источник знаний, который формируется с помощью «схем-образов», ассоциаций. Сфера-мишень – область, в которой человеку не хватает знаний и опыта. В результате происходит однонаправленная метафорическая проекция из сферы-источника в сферу-мишень. Элементы сферы-источника структурируют менее

понятную концептуальную сферу-мишень, что составляет сущность когнитивного потенциала метафоры. Предположение о том, что при метафорической проекции в сфере-мишени частично сохраняется структура сферы-источника, получило название гипотезы инвариантности. Благодаря этому свойству становятся возможными метафорические следствия, которые в метафорическом значении выражены имплицитно и выводятся на основе фреймового знания. Таким образом, когнитивная топология сферы-источника в некоторой степени определяет способ осмысления сферы-мишени и может служить основой для принятия решений и действия.

Концептуальные метафоры согласованы с определенной культурой и языком, то есть, являются неотъемлемой частью культурной парадигмы носителей языка.

Культура русского народа богатая и обширная. Красной нитью через нее проходит религиозность и связанное с ней искание абсолютного добра, сострадание, любви и всепрощения. Ф. М. Достоевский не раз писал в своих дневниках, что именно в вере и есть спасение русского народа. В своих романах он воплощал именно такую точку зрения. С помощью концептуальных метафор автор умело создает художественную картину романа и наталкивает читателя на «правильные мысли».

Частотностью употребления в романе «Братья Карамазовы» Ф.М. Достоевского отличается слово «сердце». *Я только тебя ненавижу и отомстить тебе желал из всех сил за все, но господь мой поборол диавола в моем сердце. Юн был, ребенок, но на сердце осталось все неизгладимо, затаилось чувство. Верь тому, что сердце скажет, нет залогов от небес.*

Именно сердце в понимании русской культуры является центром, где решаются самые важные духовные вопросы. Сущность человека определяется тем, что вкладывается в сердце. Качества, которыми оно наделяется, являются самыми важными и не просто характеризуют человека – мы воспринимаем его именно таким, какое у него сердце. То есть сердце может представляться как «контейнер», в котором собраны человеческие качества. Метафора сердце –

контейнер: **Чистые в душе и сердце мальчики.** Может быть случилось бы тогда страшное дело, – произошла бы может быть потеря веры в **отчаянном сердце преступника.**

*Но благодарите творца, что дал вам **сердце высшее.***

*Да и стыдно, Господа, у иного **сердце как у Александра Македонского, а у другого как у собачки Фидельки.***

Сердце он имел весьма беспокойное и завистливое.

*Ну теперь, после такого вашего признания я верую, что вы искренни и **сердцем добры.***

Я сердцем дурная, я своевольная

Сердце может переполняться чувствами и эмоциями, у него есть признаки емкости. Метафора сердце – емкость.

*Ему хотелось просить прощения, обвинить себя, – ну что-нибудь сказать, потому что **сердце его было полно***

*Но тоска, тоска неведения и нерешимости **нарастал в сердце его с быстротой непомерною***

Именно сердце выбирает путь, по которому человек двигается дальше. *Идея эта еще не решена в вашем сердце и мучает его.* В сердце происходит настоящая борьба между добром и злом. То есть, сфера-источник: сердце – борьба. Сфера мишень:

*Алеши **"пронизал его сердце"** тем, что **"жил, все видел и ничего не осудил"**.*

*Я тебе прямо скажу: эта мысль, мысль фаланги, до такой степени **захватила мне сердце,** что оно чуть не истекло от одного томления.*

*Алеше хотелось что-то сказать, но он не находил ни одного слова. **Сердце его сжималось до боли.***

*Давеча, еще с рассказа Алеши о его встрече со Смердяковым, что-то мрачное и противное вдруг **вонзилось в сердце его** и вызвало в нем тотчас же ответную злобу.*

*Попробуйте прочтите ему далее повесть... и **пронзишь ему сердце его** сими простыми сказаниями.*

*Зачем это он улыбается, – **пронзила мне мысль эта** вдруг сердце.*

При виде спящей разгорелась в нем страсть, а затем схватила его сердце мстительная ревнивая злоба,

*Но не чудес опять-таки ему нужно было, а лишь "высшей справедливости", которая была, по верованию его, нарушена и чем так жестоко и внезапно было **поранено сердце его.***

*Вот отчего **точилось кровью сердце** Алеши.*

*Этот дикий вопрос **захватил его сердце.***

*Алешу как бы всего покачнуло, а **в сердце его**, он слышал это, как бы **прошло что-то острое.***

Поборюсь еще с сердцем-то.

Можно сделать вывод, что слова очень сильно влияют на людей и под их действием в сердце происходит борьба убеждений. Для русской культуры характерно воспринимать все сердцем и душой, переживая и переосмысляя сказанное. Именно сердцу отведена функция – решать судьбу человека и выбирать между добром и злом.

Под действием борьбы, в сердце могут происходить потрясения и перевороты.

*Особенно же **дрожало у него сердце**, и весь как бы сиял он, когда старец выходил к толпе.*

*И в сердце его **шевельнулось сострадание.***

*Лучи Света, Просвещения и Силы текут из очей его и, изливаясь на людей, **сотрясают их сердца** ответною любовью*

*Не знаю я, не ведаю, ничего не ведаю, что он мне такое сказал, **сердцу сказалося, сердце он мне перевернул.***

Сердце в русской культуре воспринимается как дар, поэтому отголоски метафоры «сердце – дар» четко прослеживаются в романе.

*Но она **отдала уже свое сердце** другому, одному знатному не малого чина военному,*

*Но благодарите творца, что **дал вам сердце высшее**, способное такую мукой мучиться.*

*Берегите же народ и **оберегайте сердце его.***

Но не все, что в сердце человеческом, можно узнать, поэтому в русской культуре сердце отождествляется с тайной. Метафора сердце – тайна.

Все равно, он свят, в его сердце тайна обновления для всех,

То-то и есть, что вся любовь, таившаяся в молодом и чистом сердце его ко "всем и вся"...

Я теперь до вашего прихода лежала здесь, ждала, думала, судьбу мою всю разрешала, и никогда вам не узнать, что у меня в сердце было.

Очень часто в сердце бушуют настоящие пожары и кипят страсти. Причем от злости сердце именно кипит, а от любви загорается. Метафора сердце – очаг.

И вообще все это последнее время какой-то глубокий, пламенный внутренний восторг все сильнее и сильнее разгорался в его сердце.

Сердце его загорелось любовью,

Поцелуй горит на его сердце, но старик остается в прежней идее.

Солнце любви горит в его сердце,

Что-то горело в сердце Алеши, что-то наполнило его вдруг до боли, слезы восторга рвались из души его

Все, что угасло было в его сердце и затихло, разом воскресло и поднялось.

Странное дело: в его сердце вдруг закипела какая-то бессмысленная и чудная досада на то, что ее тут нет.

Здесь она наконец или не здесь?" злобно закипело у него в сердце

И от этого злое чувство закипело в его сердце.

Таким образом, на основании своего опыта, человек использует метафоры для передачи своих ощущений и эмоций, которые происходят в сердце, даже не осознавая метафоричности своего мышления. Сердце на самом деле *истекает кровью, переворачивается, закипает от злости*. И мы воспринимаем эти метафорические понятия – концепты, потому, что они существуют в нашей понятийной системе и характерны для нашей культуры.

Список использованных источников:

1. Достоевский Ф.М. Братья Карамазовы / Ф.М. Достоевский. – Л., Наука, 1976.
2. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – М., 1990.
3. Пименова М.В. Душа и дух / М.В. Пименова // Особенности концептуализации. – Кемерово, 2004.

Прима В.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,

м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СИСТЕМНОСТІ ЛЕКСИКИ В МОВІ

Оскільки головним у слові, тим, що визначає його суть і місце у загальній системі мови, є значення, то всі його елементи повинні передавати певне значення, тобто слово – це, насамперед, семантичний центр. В основі системності лексики лежать внутрішні, семантичні зв'язки слів, а сама лексична **система мови** як з погляду її складових частин, так і з погляду зв'язків, що існують між ними, є семантичною і виступає об'єктом дослідження лексикології та семасіології як система взаємозв'язаних, переплетених класів слів різних за обсягом та показниками. Цим зумовлюється особливий характер лексичної системи, її своєрідність і складність. Значення у мові утворюють внутрішні зв'язані ряди, основою яких є спільний елемент чи ознака і співвіднесеність цих рядів. Ці ряди за тим же принципом виступають членами рядів вищого рівня. Всі вони не тільки співвідносяться, але й взаємозв'язані і взаємозумовлені.

Значний обсяг і різноманітність словникового складу, його відкритість, динамізм, складність внутрішньої організації, зумовлена особливостями компонентів, давали певні підстави для сумнівів у правомірності системного тлумачення лексики і навіть повного його заперечення.

«Якщо словниковий склад мови є системою, то які означальні елементи цієї системи, як вони у взаємозв'язку і взаємодії зумовлюють розвиток цієї системи – певного єдиного цілого на лексичному рівні мови? Це питання потребує теоретичного вирішення... Навряд чи можливо зараз уявити лексичний склад мови як систему у всій складності різноманітних зв'язків» [1, с. 46-47]. Скептицизм у тлумаченні питання про можливість представлення всієї лексики як єдиної системи пояснюється численністю лексичних угруповань, їх складним переплетінням між собою, «розмитістю» внутрішніх меж. А будь-яка система, як відомо, існує за наявності між складовими частинами певних відношень, що зв'язують ці частини в єдине ціле.

Аргументом, що заперечує системність лексики, висуваються такі факти, як довільність виділення тих чи інших тематичних груп, полів, об'єднань слів, нечіткість їх складу і меж, розходження у характеристиці однієї і тієї ж групи слів різними дослідниками. Фактично всі ці особливості опису лексики зумовлені будовою самої лексичної системи та її складових компонентів (підсистем). Однак, по-перше, більшість лексичних підсистем має відкритий характер: одні елементи виходять із неї, інші – поповнюють її. Цей процес відбувається постійно, і тому межі підсистем дифузні, нестійкі. По-друге, крім основних, ядерних лексем підсистеми в ній завжди є значна периферія, на якій перебувають лексеми з інших лексико-семантичних груп (вони тільки за окремими семами входять до складу вихідної групи). Це створює нестійкість кожної підсистеми, але саме ця нестійкість є основою для зв'язку підсистем (лексико-семантичних груп) у єдину систему в цілому.

Переважає більшість вчених все ж таки визнає системний характер лексичного складу мови, вказуючи на необхідність вивчення лексики в системних зв'язках та відношеннях, незважаючи на всі складності, зумовлені специфікою об'єкта дослідження. “Значення слова визначається перш за все його відношенням до інших слів, тобто його місцем в лексичній системі”, хоч “лексичні системи набагато складніші і ширші, ніж системи морфологічні, так що лінгвістам навряд чи вдасться коли-небудь представити їх з такою ж ясністю і точністю” [2, с. 83].

На сучасному етапі ідею системності лексики можна вважати загальноприйнятою, вона знайшла своє втілення у працях східнослов'янських лексикологів (О. Ахманова, В. Виноградов, В. Гак, В. Горпинич, А. Д'яков, Я. Закревська, Т. Кияк, М. Кочерган, Л. Лисиченко, Л. Москаленко, В. Русанівський, Л. Симоненко, О. Тараненко, Г. Уфимцева, Ф. Філін, Л. Щерба та ін.).

Специфіка лексики як системи виявляється в її відкритості, і це ніяк не порушує сам принцип системності, тому що кожне слово, входячи до лексичної системи мови, набуває всіх системних ознак, а якщо мова визнається системою, то послідовно із цього випливає визнання лексики як системи, бо неможливо

увияти собі систему, одні елементи якої були б системними, а інші – несистемними. Головним аргументом підтвердження цієї думки можна вважати той факт, що у сфері лексики чітко визначаються всі ті види відношень і зв'язків, які є основними для мовної системи в цілому, а саме: 1) відношення “засоби-функції” (одиниці нижчого рівня виступають засобом оформлення одиниць вищого рівня, а в одиницях вищого рівня будь-яка одиниця реалізує свої функції, виступаючи як складова частина); 2) відношення маніфестації (зв'язують форму слова – лексему з його значенням – семемою); 3) парадигматичні відношення, в основі яких лежить формальна чи семантична схожість слів і які виявляються у наявності у межах словникового складу різноманітних груп слів; 4) синтагматичні відношення, які проявляються у закономірності сполучуваності слів у лінійному ряду; 5) відношення репрезентації (варіантності), якими віртуальні, системні слова пов'язуються з їх актуальними реалізаціями у складі речень. Аналізові цих зв'язків та відношень присвячені численні праці лінгвістів, в результаті чого на сучасному етапі сформувались основні поняття і терміни, які розкривають науковий погляд на лексику як систему, визначились принципи, склались різні методики дослідження елементів цієї системи. Подальше вивчення лексики як системи потребує не тільки охоплення всіх частин (сфер) словника, а й поглиблення досліджень, що пов'язано, зокрема, з виявленням для окремих елементів системи вищезгаданих зв'язків та відношень [4, с. 32-35].

Одним з найактуальніших завдань сучасної лексикології є вивчення системних відношень в лексиці. Системність лексики виявляється насамперед в існуванні **лексико-семантичних груп**, характерною ознакою яких, крім належності до однієї частини мови, є наявність спільних семантичних і, як наслідок, граматичних ознак.

Сучасний етап розвитку лексикології характерний, з одного боку, плідним розвитком загальної теорії семантичного аналізу лексики, а з іншого – продовженням роботи з опису конкретних лексико-семантичних груп слів.

На сьогодні в українській мові залишається багато таких груп лексики, які

ще недостатньо досліджені. Між тим, максимально повний опис лексико-семантичних груп слів має велике значення не тільки для семасіології, але й для теорії та практики лексикографії, лінгводидактики та деяких інших суто практичних потреб.

Лексико-семантична група – це сукупність номенклатурних одиниць, об'єднаних певною внутрішньою організацією. При вивченні лексико-семантичної групи уточнюється склад цієї групи, здійснюється внутрішнє її членування, подається семантична характеристика компонентів, визначаються взаємовідношення між ними на підставі загальних семантичних та диференційних ознак, виявляється найдавніша фіксація, розглядаються семантичні зміни, які відбуваються у складі одиниць лексико-семантичної групи.

У межах лексико-семантичних груп виділяються парадигматичні групи (підгрупи, класи), які виступають найбільш важливим і суттєвим показником системності лексичного рівня, тому що слова об'єднуються в них на основі схожості або відмінності семантичних ознак.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В.В. Русский язык: грамматическое учение о слове / В.В. Виноградов. – М., Л., 1974. – С. 12-13.
2. Виноградов В.В. Тези Празького лінгвістичного гуртка / В.В. Виноградов. – 1960. – 83 с.
3. Данилевська О.М. Мовна політика в Україні 1917-1920 рр. і тогочасні підручники з української мови / О.М. Данилевська // Дивослово. – 2004. – № 6. – С. 44-47.
4. Д'яков А.С. Основи терміотворення (семантичний та соціолінгвістичний аспекти) / А.С. Д'яков, Т.Р. Кияк, З.Б. Куделько. – К.: АСМ Academia, 2000. – 345 с.
5. Головін В.Н. Основы культуры речи / В.Н. Головін. – М.: Наука, 1980. – 235 с.

Сазонова Д.А., к.ф.н. Панькова О.Е.

Гродненский государственный университет имени Янки Купалы,

Республика Беларусь

**ТВОРЧЕСКОЕ НАСЛЕДИЕ
МАРИИ ПАВЛИКОВСКОЙ-ЯСНОЖЕВСКОЙ**

Мария Павликовская-Ясножевская принадлежит к числу тех писательниц и поэтесс, которые дебютировали в межвоенный период и еще тогда успели опубликовать свои самые выдающиеся произведения. Ее первый сборник появился в 1922 году («Воздушные замки»), свой последний Мария Павликовская-Ясножевская уже не увидела – сборник выдан посмертно в 1956 году («Последние произведения»).

Польская поэтесса Мария Янина Коссак происходила из знатной семьи, которая еще до ее рождения успела внести огромный вклад в развитие родной ей культуры: ее дед, отец и брат были знаменитыми художниками, а сестра под псевдонимом Магдалена Самозванец писала сатирические произведения.

Благодаря своей знаменитой и очень талантливой семье будущая поэтесса уже с юных лет завела немало полезных знакомств. В школу она не ходила, гуманитарное образование получила на дому, знала несколько иностранных языков. Некоторое время была вольным слушателем дисциплин Академии искусств в Кракове.

Мария Павликовская-Ясножевская три раза выходила за муж. В 1915 году, за офицера австрийской армии Владислава Бзовского, союз их вскоре распался, и в 1919 году Марию повел под венец Ян Гвалберт Хенрик Павликовский, брак с которым также продлился недолго, хотя официально и был расторгнут только в 1926 году. В 1931 году она вышла замуж в третий раз, за военного летчика Стефана Ясножевского.

Творчество поэтессы можно условно разделить на три периода, в первом из которых преобладали ноты радости, иногда даже юмора. Второй период, примерно после 1927 года, уже принес перемены. Марию Павликовскую-Ясно-

жевскую все сильнее начали привлекать процесс старения и смерть. Из поэтессы, которая еще недавно воспевала любовь, она превращается в ту, которая воспевает природу, одновременно ей противостоя. Третий период творчества Марии Павликовской-Ясножевской начинается уже после 1939 года, когда поэтесса вынуждена покинуть свою родную страну и, спасаясь от войны, переехать в Англию. Этот год стал переломным как в ее жизни, так и в ее творчестве. В поэзии проявляются антивоенные настроения, тоска по Родине и предвидение близкой и неминуемой катастрофы.

Мария Павликовская-Ясножевская писала главным образом о любви и о равноправии в любви, боролась против законов природы, в том числе и против неминуемой старости. В ее поэзии искусно переплетались философские размышления и суровая правда жизни, в стихотворениях она не боялась напрямую выразить свои чувства, свою любовь.

Существует множество разных определений понятия «любовь», но ни одно из них не является полностью точным, так как каждый человек понимает его по-своему. Известно одно: любовь – это прекраснейшее из чувств, которое когда-либо может испытывать человек.

Польская литература, равно как и мировая неоднократно затрагивала тему любви, но до сих пор никто из поэтов и прозаиков ее не исчерпал, потому как невозможно столь высокое чувство постигнуть и описать полностью.

Может показаться, что поэт, который пишет о любви, исключительно впечатлителен и раним, но ведь с тем же успехом каждый влюбленный или любящий человек может переживать это чувство настолько же сильно. И не столь важно, говорить об этом громко, во всеуслышание, либо переживается оно скромно, без огласки.

Именно стихотворения о любви принесли известность Марии Павликовской-Ясножевской. Она писала так называемые миниатюры (небольшие по размеру произведения), в которых польская поэтесса явно выступала на стороне женщин и женственности, преподнося читателям свою героиню естественной, обнажая ее внутренний, интимный мир. Женщина в стихах Марии Павли-

ковской-Ясножевской искушает, хочет нравиться, кокетничает и одновременно тоскует по высокому чувству, требует к себе внимания, а все свои неудачи в любви рассматривает как личную трагедию.

Мария Павликовская-Ясножевская искренне верила, что только поэзия, хотя и на одно мгновение, может удержать любовь. И поэтесса всячески старалась запечатлеть это чувство в своей лирике.

Ранние сборники стихов Марии Павликовской-Ясножевской просто поражали общественность и критиков. Вызывающе в них было все: от названия до любовных признаний. В первом своем сборнике польская поэтесса дала волю радости, позитивным эмоциям, даже немного юмору. Мы видим в нем молодую, полную сил и энергии женщину, которая наслаждается жизнью сполна. Немного позднее можно заметить небольшую разницу в характере лирической героини. Она стала немного старше, опытнее, ее взгляд на мир, чувства, а в частности любовь, изменился. Мария Павликовская-Ясножевская все так же восхищается этим высоким чувством, но желание видеть возле себя вторую половинку обосновано уже намного более зрелыми решениями. Появляются условия и требования, которые героиня предъявляет любви и избраннику. Иногда кажется, что такие требования совершенно неуместны, однако именно из таких мелочей по словам поэтессы и складывается быт.

В своих стихотворениях Мария Павликовская-Ясножевская придерживается мнения, что влюбленные должны уступать друг другу, потому как любовь – это компромисс двух человек, которым стоит постараться, для того, чтобы им обоим было хорошо вместе. И именно так, по мнению поэтессы, зарождается большая любовь.

К.філол.н. Слюсар О.Ф.

Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, Україна

**ХАРАКТЕРИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРАФІЧНОЇ СИСТЕМИ
ПОЛЬСЬКИХ ПРІЗВИЩ БУКОВИНИ (на матеріалі метричних книг
римо-католицької парафії міста Чернівці 1777–1869 рр.)**

Буковина – це багатонаціональний регіон, що знаходиться на південному сході Європи. Складній історії польських поселень та представленню побуту буковинської багатокультурної спільноти присвячена велика кількість монографій та інших наукових публікацій [2; 3].

Перші поселення поляків на Буковині та Чернівцях своєї історією сягають часів Казимира Великого (король Польщі в 1333-1370 рр.), який разом з галицько-волинськими землями приєднав до Польщі також шипинську землю, тобто північну Буковину (про це говорить середньовічний польський історик та літописець Ян Длугош), а саме, територію сьогоденної Чернівецької області. Вільгельм Скібінський пише: „Для захисту цієї території від татарів, Казимир Великий побудував декілька оборонних замків. Серед них Цецино – підтверджують це депутати польського Сейму з 1448 р. – що знаходиться декілька кілометрів західніше від Чернівців. Руїни замку до сьогодні видніють над містом” [6, с. 8].

Новий період в історії Чернівців розпочинається з інтервенцією австрійських військ 31 серпня 1774 року, що було наслідком підписання пакту між Туреччиною та Австрією і приєднання Буковини до австрійської держави. Столицею Буковини стали Чернівці. Власне тоді розпочинається справжній розвиток міста, ремонт та будова доріг, мостів, шкіл, костелів, інвестиції в економіку та промисловість. Австрійський цісар створив сприятливі умови для переселення сюди не тільки німців, євреїв, вірмен, але й поляків. Таким чином, етнічна картина столиці буковинського краю, згідно з австрійськими джерелами, в 1851 році мала наступний вигляд: німці – 7610 (35%), євреї – 4678 (22,7%), румуни – 4800 (22,3%), українці – 3500 (16,2%), поляки – 810 (3,7%) [5, с. 5].

Основою для аналізу польських прізвищ Буковини стали три томи метричних книг римо-католицької парафії, що знаходяться в Державному Архіві Чернівецької області, перший з яких – „*Liber Natorum sub Parochia Czernovicensi ab anno 1777 usque ad 1811 inclus. Tomus I*” (ф. 987, оп. 1, од. 3) – містить 2773 записи, другий – „*Geburtsmatrik Duplikat für das Jahr 1910. Jhr. Matrikanführung. Czernowitz 1812–1825*” (ф. 987, оп. 1, од. 4) – 2590 та найбільший з них, третій, – „*Liber natorum III. 1825–1869*” (ф. 987, оп. 1, од. 5) – 11076 записів у реєстрі. Досліджувані документи є надзвичайно цінним джерелом особових власних назв з перевагою назв, що окреслюють міське населення. Тому, після ретельного опрацювання всього матеріалу (16439 записів, що відповідає 6946 прізвищ, у тому числі 3875 польських прізвищ) впорядковано *Словник буковинських прізвищ* ^[1], на підставі якого можна провести аналіз графічної системи згаданих прізвищ.

Метричні книги мають офіційний характер, тому графіку, тобто спосіб передачі окремих звуків літерами, старалися переносити досить прецизійно, згідно з вимогами тогочасного польського правопису. Незважаючи на це, можемо виокремити понад два десятки характеристичних графічних особливостей у тогочасній польській мові Буковини:

1. Носова голосна [a]:

– розклад носової на [om]: *pol. Głąbek > Głombek*;

– розклад носової на [on]: *pol. Bajączkowski > Bajonczkowsky, pol. Gądzielewicz > Gondzielewicz, pol. Zajączkowski > Zajonczkowsky*.

2. Коротка носова голосна [e]:

– розклад носової на [em]: *pol. Dębicki > Dembicki, pol. Dębowicz > Dembowicz, pol. Gęba > Gemba, pol. Głębocka > Glembocka, pol. Jarzębecki > Jarzembecki, pol. Zaręba > Zaremba, pol. Zięba > Ziemba, pol. Ziębicki > Ziembicki*;

– розклад носової на [en]: *pol. Bezpiętka > Bezpienka, pol. Jędrzejowski > Jendrzejowski, pol. Miętuszewski > Mientuszewski, pol. Obrzękowski > Obrzenkowsky, pol. Ochęduszewska > Ochenduszevska, pol. Tęczakowski >*

Tenczakowski, pol. Węgliński > Wengliński, pol. Węgrzenowski > Wengschenowsky
та інші;

– розклад носової на [on]: *pol. Będkiewicz > Bontkiewicz.*

3. Відсутність графічної різниці між голосними [i] та [y] в суфіксах *-ski > -sky*: *pol. Baranowski > Baranowsky, pol. Bogucki > Bogucky, pol. Borowski > Borowsky, pol. Brzeżański > Brzeżańsky, pol. Burkowski > Burkowsky, pol. Chodzierzycki > Chodzierzicky, pol. Dąbrowski > Dąbrowsky, pol. Dobrzański > Dobrzańsky, pol. Gąsiorowski > Gąsiorowsky, pol. Grochowski > Grochowsky, pol. Jabłonowski > Jabłonowsky, pol. Jabłoński > Jabłońsky, pol. Jakubowski > Jakubowsky, pol. Janiszewski > Janischewsky, pol. Jasiński > Jasińsky, pol. Korzeniowski > Korzeniowsky, pol. Kowalski > Kowalsky, pol. Krzyżewski > Krzyżewsky, pol. Nowakowski > Nowakowsky, pol. Pawłowski > Pawłowsky, pol. Ptasiński > Ptaszinsky, pol. Rzepiński > Rzepinsky, pol. Sanocki > Sanocky, pol. Sokalski > Sokalsky, pol. Sowiński > Sovinsky, pol. Śliwiński > Slivinsky, pol. Tomaszewski > Tomaszewsky, pol. Zagórski > Zagorsky, pol. Zieliński > Zielinsky, pol. Żurowski > Żurowsky* та інші.

4. Заміна голосних [i], [y] голосною [e]: *pol. Gilewicz > Gelewicz, pol. Kulczycki > Kulczecky, pol. Wilaszyńska > Wielezińska, pol. Wiszniowski > Weschnowsky.*

5. Відсутність різниці в графії між голосною [y] та [i]: *pol. Skrzypczyk > Skrzipczik.*

6. Африкати [c], [č] позначаються диграфом [cz]: *pol. Cholicki > Holiczki, pol. Gurniacki > Gurniaczki, pol. Krakowiec > Krakowiecz, pol. Szwajcar > Schwayczar, pol. Więckiewicz > Wieczkiewicz, pol. Więckowicz > Więczkowicz*, або [c] *pol. Boczek > Bocek* (мазуриння), *pol. Pazkiewicz > Pazkewic* чи приголосною [s]: *pol. Kamieniecki (Kamienieczski) > Kaminesky, pol. Wirwicki (Wirwiczski) > Wirwisky.*

7. Збереження в графії латинської літери [c] на позначення приголосної [k]: *pol. Kajetanowicz > Cajetanowicz, pol. Konrad > Conrad, pol. Łokumski > Locumsky.*

8. Приголосний диграф [cz] позначається в графії [cs]: *pol. Czarnięcki > Cserniecky.*

9. Відсутність різниці в графії приголосної [ć]:

– замість неї з'являється приголосна [cz]: *pol. Ciechanowski > Czechanowski, pol. Ciepielowski > Czepelowsky.*

10. Збереження історичної м'якості приголосних [g] та [k]: *pol. Buraszegiewicz > pol. Buraschegewicz, pol. Czerkieski > Czerkeski.*

11. Польська приголосна [j]:

– замість неї з'являється голосна [y]: *pol. Czajkowska > Czaykowska, pol. Porajski > Porayski, pol. Specjalny > Specyalny, pol. Wojnarowski > Woynarowski, pol. Wojtanowski > Woytanowski, pol. Wójcikiewicz > Woycikiewicz* та інші;

– замість неї з'являється голосна [i]: *pol. Krajkowski > Kraikowski, pol. Specjalny > Specialny, pol. Stryjska > Stryiska* та інші.

12. Відсутність різниці в графії та ймовірна мішанина в вимові приголосних [ɨ] та [l] спричиняє використання:

– приголосної [l] замість [ɨ]: *pol. Błażejowska > Blaziowska, pol. Błotkowski > Blotkowski, pol. Głowacki > Glowacky, pol. Jazłowska > Jazłowska, pol. Kłopotowska > Kłopotowska, pol. Kłosowski > Klosowski, pol. Kozłowski > Kozłowski, pol. Łakomska > Lakomska, pol. Łapiński > Lapiński, pol. Ławińska > Lawińska, pol. Łemkowski > Lemkowski, pol. Łęcka > Lęcka, pol. Łopuszański > Lopuszański, pol. Łoziński > Loziński, pol. Ługowska > Lugowska, pol. Michałek > Michalek, pol. Michałowska > Michalowska, pol. Rafałowicz > Rafalowicz, pol. Słowik > Slowik, pol. Słowińska > Slowińska, pol. Sługocki > Slugocki, pol. Sokółowski > Sokolowski, pol. Złotkowska > Zlotkowska* та інші;

– приголосної [ɨ] замість [l]: *pol. Wasilkiewicz > Wasilkievicz;*

– пом'якшення після приголосної [l]: *pol. Szalewicz > Szaliewicz;*

– відсутність пом'якшення після приголосної [l']: *pol. Goliatkowicz > Holatkowitz.*

13. Приголосна [ɨ]:

– замість неї з'являється подвійна приголосна [ɨ]: *pol. Ducilowicz > Ducizłowitz.*

14. Польська м'яка приголосна [ń]:

– замінено твердою приголосною [n]: *pol. Jasińska > Jasinska, pol. Korczyńska > Korczinska, pol. Magdaleńska > Magdalenska, pol. Ptasiniński > Ptaszinsky, pol. Rzepiński > Rzepinsky, pol. Skowrońska > Skowronska, pol. Sowiński > Sowinsky, pol. Urbański > Urbansky, pol. Wolańska > Wolanska, pol. Wroński > Vronski, pol. Zielińska > Zielinska* та інші.

15. Часткове збереження, як результат інтерференції, греко-латинського диграфа [ph] на позначення приголосної [f]: *pol. Filipiak > Philipiak, pol. Józefowicz > Josephowicz, pol. Rafałowicz > Raphalowicz, pol. Stefanowska > Stephanowska.*

16. Приголосна [ř]:

– замість неї в графії з'являється тверда приголосна [r] *pol. Brzeźnicki > Breznicki, pol. Grzegorz > Grzegor, pol. Krzysztofowicz > Krystofowicz, pol. Strzygilska > Strigilska.*

17. Польський диграф [sz]:

– замінено приголосною [sc]: *pol. Sztyletycki > Sceleticky;*

– замість неї в графії з'являється приголосна [z]: *pol. Wieloszyńska > Wielozynska.*

18. М'яка приголосна [ś]:

– замінена приголосною [s]: *pol. Cieślicki > Ceslicki, pol. Kwaśnicki > Kwasnicki, pol. Śliwińska > Sliwinska, pol. Świątkowska > Swiátkowska, pol. Świergocka > Swiergocka, pol. Świerzawska > Swierzawska, pol. Świątalski > Swiátkalski, pol. Świetlicka > Swietlicka, pol. Waśkiewicz > Waskiewicz, pol. Waśkowski > Waskowski, pol. Wiśniewska > Wisniewska, pol. Wiśniowska > Wisniowska* та інші;

– замість неї в графії з'являється приголосна [š]: *pol. Kuśnierz > Kuszniierz, pol. Lesiński > Lesziński, pol. Ptasiniński > Ptaszinsky* та інші;

– замінена приголосною [z]: *pol. Świeżawska > Zwieżawska.*

19. Група приголосних [šč] – графічне розподібнення:

– замість неї в графії з'являється приголосні [sč]: *pol. Szczęsny > Szcęsny, pol. Szczudlik > Sczudlik, pol. Szczepanowicz > Szczepanowicz;*

– замінена диграфом [cz]: *pol. Szczepanowicz > Czepanowicz*;

– на сторінках метричних книг знаходимо також диграф [sh], який поступово зникає в Польщі [4, с. 23] починаючи з XVII ст.: *pol. Łuszczęńska > Luscheńska*.

20. Часткове збереження диграфу [th] на означення приголосної [t]: *pol. Chorwat > Karwath, pol. Satinowicz > Sathinowicz, pol. Theodorowska > Teodorowska, pol. Teodorowski > Thodorowski*.

21. Значна довільність панує в передачі приголосної [w]:

– замість неї в графії з'являється приголосна [v]: *pol. Sowiński > Sovinsky, pol. Śliwiński > Slivinsky, pol. Wincentowicz > Vincentowicz, pol. Wroński > Vronski* та інші;

– замінена голосною [u]: *pol. Pawłowicz > Paulowicz, pol. Pawlikiewicz > Paulikiewicz, pol. Pawłowski > Paulowski*;

– замість неї в графії з'являється глуха приголосна [f]: *pol. Dragonowski > Drogonofski, pol. Saniowska > Saniofska, pol. Tarnawski > Ternafsky, pol. Wiszniowski > Wischnofsky* та інші;

– замінена приголосною [b]: *pol. Kiwa > Kiba*.

22. Збереження в графії латинської літери [x] на позначення двох літер [ks]: *pol. Awksenty > Axenty, pol. Awksentowicz > Axentowicz, pol. Oksentowicz > Axentowicz*.

23. Приголосна [z]:

– замість неї в графії з'являється приголосна [š] з можливим перенесенням місця артикуляції: *pol. Drozdowski > Droszdowski*;

– замінена двома приголосними [zh] з можливим перенесенням місця артикуляції: *pol. Zorze > Zhorze*;

– замість неї в графії з'являється приголосна [ž]: *pol. Wizgańska > Wižanska, pol. Zachajkiewicz > Žachaykiewicz*.

24. М'яка приголосна [ź]:

– замінена твердою приголосною [z]: *pol. Brzeźnicki > Brzeznicki, pol. Późniak > Pozniak, pol. Woźniak > Wozniak*.

Вищенаведена характеристика ознак графічної системи мовлення меш-

канців Чернівців у XVIII-XIX ст. дозволяє стверджувати, що головні тенденції розвитку фонологічної системи збігалися з процесами, які відбувалися у загальнопольській графічній та фонологічній системі (мазуріння, підвищення і зниження артикуляції фонем, заміна окремих диграфів окремими літерами). Присутності чи елімінація окремих графічних знаків була природним процесом перенесення мігрантами на ці землі говіркових ознак із різних регіонів Польщі.

Проведений нами графічний аналіз антропонімів повинен стати поштовхом до подальшого розвитку досліджень на змішаних етнічно територіях у мовознавчій сфері, а також стане цінним інформаційним джерелом, яке доповнить знання про цей фрагмент буковинської (європейської) історії та культури.

Список використаних джерел:

1. Слюсар О.Ф. Словник буковинських прізвищ / О.Ф. Слюсар. – Чернівці, 2005. – 432 с.
2. Bukowina: blaski i cienie „Europy w miniaturze”, pod red. K. Feleszki, J. Molasa i W. Strutyńskiego. – Warszawa, 1995. – 192 s.
3. Bukowina – wspólnota kultur i języków / pod red. K. Feleszki i J. Molasa. – Warszawa, 1992. – 80 s.
4. Gala S. Nazwiska historyczne piotrkowian / S. Gala, E. Piotrowicz. – Łódź, 2001. – 158 S.
5. Mischler M. Soziale und wirtschaftliche Skizzen aus der Bukowina / M. Mischler. – Wien – Leipzig, 1893. – 131 s.
6. Skibiński W. Losy Polaków z Bukowiny / W. Skibiński. – Zielona Góra, 1998. – 181 s.

Трушкова Л.О.

Братский государственный университет, Российская Федерация

ПРОТОТИПИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ИССЛЕДОВАНИИ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ КОНЦЕПТОВ

Прототипический подход является доминирующим в исследовании эмоциональных концептов и основывается на возможности рассмотрения эмоций в терминах прототипической ситуации и прототипической реакции на нее.

В основу прототипического подхода, в который входят семантика прототипов [1; 2], семантика стереотипов [3] и концепция семейных сходств [4], легли исследования когнитивно-мыслительных процессов человека. Основными понятиями данного подхода являются понятия категоризации и прототипа.

Теория прототипов заключается в следующих положениях. Реальный мир в сознании человека не хаотичен, а структурирован, то есть в нем есть сходства, различия и другие отношения, на основе которых выделяются категории. Категории обладают внутренней прототипической структурой: отдельные члены категории являются психологически более выделенными, чем другие; центры категории, в которых воплощены наиболее характерные признаки, называются прототипами. На основе степени сходства с прототипом можно отнести какой-либо объект к некоторой категории. Центральные члены категории, более близкие к прототипу, быстрее опознаются, усваиваются, чаще употребляются, чем не центральные, то есть используются для понимания категории в целом. Прототипические эффекты проявляются особенно ярко, когда в рассуждении часть используется вместо целой категории [5].

По мнению А. Вежбицкой, в лексиконе языка эмоциональные концепты составляют когерентную и довольно замкнутую (хотя и нечетко определенную) когнитивную область с характерным и специфическим типом семантической структуры [6]. А. Вежбицкая предлагает следующий подход к описанию эмоций: в основу анализа каждой эмоции кладется описание прототипического сценария этой эмоции, другими словами, характеристика типичной ситуации, в которой возникает данная эмоция, а также связанных с ней мыслей и желаний субъекта. Отличительной особенностью описания когнитивных сценариев эмоций по А. Вежбицкой является использование универсального семантического языка: «Если мы хотим определить эмоциональные концепты таким образом, чтобы действительно что-то объяснить, то мы должны определять их на основе слов, которые являются интуитивно понятными (неспециальными) и которые сами не являются названиями специфических эмоций или эмоциональных состояний». Соответственно, для анализа концептов эмоций используется набор гипотетических элементарных концептов, лексикализованных во всех языках мира, таких как «чувствовать», «хотеть», «сказать», «думать», «знать», «хороший», «плохой» и т.д. Подобное описание, по мнению А. Вежбицкой, позволяет освободиться от собственных языковых предрассудков исследова-

теля и достичь универсального, не зависящего от конкретной культуры взгляда на познание в целом и на человеческие эмоции в частности [7].

В качестве примера приведем прототипический сценарий, предложенный А. Вежбицкой для описания эмоции печали: а) X нечто чувствует; б) иногда человек думает нечто вроде этого; в) случилось нечто плохое; г) если бы я знал, что это произошло, я бы сказал: «Я этого не хочу»; д) сейчас я не говорю этого; е) потому что я ничего не могу сделать; ж) из-за этого этот человек чувствует нечто; з) X чувствует нечто вроде этого [6, р. 180].

Дж. Лакофф создает прототипический сценарий гнева, включающий несколько стадий: а) стадию события, являющегося обидным для субъекта (это событие вызывает эмоциональное состояние гнева, предшествуя ему); б) стадию эмоции гнева (когда субъект испытывает данное эмоциональное состояние, которое характеризуется определенными физиологическими признаками); в) стадию попытки проконтролировать эмоциональное состояние; г) стадию потери контроля над собой; д) стадию возмездия (когда субъект непосредственно выражает эмоциональное состояние гнева, при этом выражение этого состояния направлено против лица, вызвавшего эмоцию гнева) [8, р. 397-399].

По мнению З. Кевечеса, эмоции представляют собой «минирассказы», имеющие определенный сценарий развития. Прототипический сценарий эмоций включает в себя: саму эмоцию, причину ее возникновения и ее последствия (проявление). З. Кевечес определяет печаль как нечто, что человек чувствует, когда умирает тот, кого он любил, и человек выражает это чувство плачем [9, р. 88].

Исследуя синтаксический уровень представления эмоциональных состояний в языке в рамках когнитивного подхода, исследователи пользуются термином *эмоциональная ситуация*. По словам Г.И. Кустовой, полная схема *эмоциональной ситуации* включает следующие компоненты: каузатор (воздействующий фактор, стимул, причина), контакт (канал получения информации о каузаторе, способ воздействия фактора на экспериенцера), собственно состояние, различные рефлексивные внутренние состояния – его внешние семиотические

(воспринимаемые и «прочитываемые» наблюдателем) проявления, речевые и другие воздействия, мотивированные внутренним состоянием, и т.п. [10, с. 312].

В теории коммуникации исследователи оперируют понятием *прагматическая ситуация* [11; 12]. Так, Н.К. Рябцева определяет *прагматическую ситуацию* как внешнюю по отношению к говорящему, противопоставленную коммуникативной ситуации, в совокупности с которой реализуется иллокутивная сила. Термин *прагматическая ситуация* применяется к описанию речевого акта [11, с. 82-83]. Отмечая сложный характер ситуации эмоционального состояния и ее многомерную структуру, Н.К. Рябцева объединяет все языковые средства, связанные с описанием ситуации страха, в особо выделенный концепт психологической сферы человека, в котором концентрируются знания и опыт, накопленные носителями языка о своих субъективных состояниях [13, с. 247-255].

С позиции когнитивного аспекта английских предложений, Е.В. Обаревич рассматривает эмоциональную ситуацию и ее участников. В эмоциональной ситуации, или «сцене», каждый участник выполняет отведенную ему роль, что на ментальном уровне соответствует определенной структуре, влияющей на выбор языковых средств для описания эмоционального состояния [14, с. 6].

Можно сделать вывод о том, что при описании эмоций и эмоциональных состояний в лингвистическом анализе существует неоднородность терминологии: разрабатываются термины *прототипический сценарий*, *сценарий возникновения и развития эмоций*, *эмоциональная ситуация*. Наиболее адекватным, на наш взгляд, является термин *прототипическая ситуация*, который определяется как когнитивная структура высокой степени абстракции, включающая в себя набор семантических компонентов, типичных для ситуации.

Список использованных источников:

1. Rosch E.H. Human Categorization / E.H. Rosch // *Advances in Cross-Cultural Psychology* / ed. by N. Warren. – L.: Academic Press, 1975. – Vol.1. – P. 1-49.
2. *Cognition and Categorization* / ed. by E. H. Rosch, B. B. Lloyd. – Hillsdale N.J.: Erlbaum, 1978. – P. 27-28.
3. Putnam H. The Meaning of Meaning / H. Putnam // *Language, Mind and Knowledge*. – Cambridge: Cambridge University Press, 1975. – Vol.2. – P. 215-271.

4. Wittgenstein L. Philosophical Investigations / L. Wittgenstein. – 3-d edition. – N.-Y.: Prentice Hall, 1973. – 250 p.
5. Lakoff, G. Classifiers as a Reflection of Mind / G. Lakoff // Noun Classes and Categorization. – Amsterdam, Philadelphia: Benjamins, 1986. – P. 13-51.
6. Wierzbicka, A. Semantics. Primes and Universals / A. Wierzbicka. – N.-Y.: Oxford University Press, 1996. – 512 p.
7. Вежбицкая, А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / А. Вежбицкая. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – 272 с.
8. Lakoff, G. Women, Fire, and Dangerous Things / G. Lakoff. – Chicago, London: The University of Chicago Press, 1990. – 614 p.
9. Kövecses Z. Language, Mind and Culture. A Practical Introduction / Z. Kövecses. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 397 p.
10. Кустова Г.И. Типы производственных значений и механизмы языкового расширения / Г.И. Кустова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 472 с.
11. Рябцева Н.К. Коммуникативный модус и метаречь / Н.К. Рябцева // Логический анализ языка. Язык речевых действий. – М.: Наука, 1994. – С. 82-92.
12. Анисимова Е.С. Прагматическая ситуация счастья и ее дискурсивная реализация в современном английском языке: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е.С. Анисимова. – Иркутск, 2007. – 173 с.
13. Рябцева Н.К. Язык и естественный интеллект / Н.К. Рябцева. – М.: Academia, 2005. – 640 с.
14. Обаревич Е.В. Когнитивный аспект английских предложений-высказываний, передающих ситуации эмоционального состояния: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Е.В. Обаревич. – Тамбов, 2004. – 185 с.

Химич С.М.

*Костанайский государственный университет имени А. Байтурсынова,
Казахстан*

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОСТОРЕЧНЫХ СЛОВ В ПЕЧАТНЫХ СМИ

Слово – важнейшая единица языка, самая многообразная и объемная. Именно слово отражает все изменения, происходящие в жизни общества. Слово называет предмет или явление, и в совокупности с этим выполняет эмоционально-экспрессивную функцию.

Язык газеты никогда не пользовался доброй славой, так как воспринимался в качестве синонима языка недостаточно литературного. Газеты и журналисты давали и дают многочисленные поводы для критики. Небрежные обороты речи, штампы, неоправданные заимствования, ошибки, которые иногда встречаются даже в печатной журналистике – все это не украшает газетную речь. Но у языка

газеты свои задачи, функции, поэтому его нельзя сравнивать с языком художественной литературы. Это особая категория, здесь царят свои особые законы и возможности, поэтому язык газеты и язык художественной литературы нельзя отождествлять.

Язык газеты, как и язык других средств массовой информации, обладает огромными возможностями и сильнейшим влиянием на другие разновидности литературного языка и на общество в целом. В.Г.Костомаров выделил основную черту языка газеты: стремление к стандартизованности и одновременно к экспрессивности [1, с. 23].

Текст – основной способ передачи информации в журналистике. Поэтому от умения журналиста владеть словом зависит многое. Можно собрать интересные факты, присутствовать в качестве корреспондента на знаменательном событии или быть участником исторического действия, но если все это представить непродуманно в языковом и стилистическом изложении, не получится интересного журналистского произведения, и материал либо возвратят на доработку, либо вообще не примут.

Поэтому бесспорно, что языковые средства современного русского языка являются неотъемлемой частью журналистских текстов и придают материалу необходимый колорит. В последнее время изменились условия функционирования языка, изменился сам характер речи.

Современное общество характеризуется повышенным интересом к сниженной лексике, в современном русском языке можно наблюдать тенденцию к увеличению количества такой лексики в его составе. Социальные перемены, происшедшие в последние двадцать лет, связанные с изменениями в структуре общественно-политического строя, приходом рыночной формы собственности и изменением состава участников коммуникации, приводят к переосмыслению традиционных литературных норм. Это выражается, прежде всего, в росте ненормативных языковых элементов, возникающих под влиянием нелитературного просторечия, в обилии новых иностранных слов и терминов, не всегда функционально оправданных. Сейчас просторечные слова и выражения можно услышать на радио и телевидении, увидеть на страницах самых разных газет.

Современный журналист – это творческая личность, не всегда считающаяся с установленными ранее стереотипами газеты, стремящаяся к индивидуальному мастерству с помощью слова в выражении мысли согласно общественному мнению или личному мировоззрению. Он обладает достаточной стилистической грамотностью, владеет культурой речи и в большинстве случаев четко обозначает свою позицию, свое отношение к описываемой ситуации или проблеме.

Пресса создает разные по установке тексты, рассчитанные не только на интеллектуального адресата, но чаще всего на массового читателя, которому не всегда известны многие культурные и языковые факты. Для достижения успеха в воздействии на такого читателя используются самые разнообразные языковые средства, в их числе и просторечия. Сегодня газетный текст являет собой пример взаимодействия нормированного книжного языка, народно-речевой стилистики и жаргона. Отступления от литературной нормы в процессе порождения текста создают оценочность, экспрессивность, способствуют созданию реалистического описания явлений.

Печатная периодика стремится быть более понятной и «услышанной» любыми аудиториями, что приведёт к привлечению внимания этих аудиторий к сообщениям автора. Просторечия позволяют сообщению обрести необычную форму, повышая интерес к нему [2, с. 112].

Просторечие – это слово, свойственное литературной городской разговорной речи, используется в литературном языке как стилистическое средство для придания речи специфического оттенка [3, с. 56]. Примером употребления просторечия в газете может служить статья Татьяны Башкатовой и Анатолия Тихановского «Квартира с выходом в небо» с сайта газеты «Костанайские новости» за 28 января 2011 года: «Ипотечная «*двушка*»: «Качество строительства дома оказалось «*гладким*» только на бумаге. По документам они купили с государственной помощью обыкновенную квартиру. На самом деле (такую справку Курмановы «*выбили*» совсем недавно) – весь шестой этаж – жильё мансардного типа. ...Получается, проигравших в этом деле много. Бюджет «*кинул*» подряд-

чика, подрядчик (его, кстати, суд признал недобросовестным участником госзакупок) – субподрядчиков, которым так и не заплатил».

Просторечное слово таит в себе какую-то особую привлекательность – свободой от литературной нормы, оригинальностью. Поэтому когда газеты так свободно начали говорить о том, о чем раньше не говорилось, дорога в общий язык СМИ для такой лексики оказалась широко открытой. Многие из них уже входят в речевой обиход. И журналистика только отражает эту языковую реальность.

Однако умелое употребление просторечных слов в тексте может являться и удачным художественным приемом.

Как, например, в материале Рыбачки Сони, опубликованном 10 марта 2011 года в еженедельнике «Наша газета», автор использует следующие просторечия:

«Костанайцы, избалованные легендарными окуневыми уловами «Чистых прудов», о Каратомарском водохранилище несколько зим подряд даже не вспоминали. Теперь же, когда на близлежащих к областному центру озерах легионы «матросиков» выкосили заморы, *рыбацкий* люд кинулся осваивать Каратомары...

...А потому, чтобы не попасть на *бесклевые* и *не тащиться* зря за десятки километров от домашнего тепла, стоит накануне поинтересоваться прогнозом погоды. И *ежели* атмосферное давление окажется целенаправленно падающим ...».

Литературный язык, а в особенности публицистический стиль, постоянно пополняется за счет диалектной, просторечной и жаргонной (арготической) лексики, которая приходит в общее употребление, как правило, в измененном виде и обычно потеряв семантическую связь со своим источником возникновения и специфического бытования. Употребляется данная категория слов с целью эмоционального воздействия на читателя.

Следовательно, наличие в газетном тексте активно используемых просторечных слов – это не отражение испорченности языка или безграмотности

журналиста, а скорее, уже норма печатного текста. Они сохраняют эмоционально-экспрессивную окраску, используются журналистом в определенных целях и употребление их чаще всего мотивировано авторской установкой.

Список использованных источников:

1. Костомаров В.Г. Русский язык на газетной полосе / В.Г. Костомаров. – М., 1971.
2. Забелин В.В. Стилевая специфика языка газеты / В.В. Забелин // Общая стилистика: теоретические и прикладные аспекты. Сборник научных трудов. Калинин. – М., 1990.
3. Солганик Г.П. Язык и стиль передовой статьи / Г.П. Солганик. – М., 1993.

ЗМІСТ

СЕКТОР ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА РЕГІОНОЗНАВСТВА

<i>Гнатенко Е.В.</i> Формирование умений монологической речи английского языка в спортивном ВУЗе.....	3
<i>Гречок Л.М., Сикалюк А.И.</i> Обучение устному общению на иностранном языке.....	6
<i>Гречухина И.Д.</i> О некоторых видах звуковой образности (на материале лексики древнеанглийской поэзии).....	9
<i>Колесникова Т.А., Семенова С.Д.</i> Совершенствование объективности оценки качества знаний студентов с помощью рубрик.....	12
<i>Крючкова Н.Е., Чудная Е.А.</i> Повышение уровня владения языковым материалом на основе проектной методики.....	16
<i>Лемеш В.Г.</i> Засоби маніпулятивного впливу у смисловому просторі англomовного медіатексту.....	19
<i>Москалюк О.В.</i> До питання про сутність стилістичної культури англійської мови.....	22
<i>Ратнер Ф.Л.</i> Национально-региональный компонент в учебном процессе высшей школы.....	25
<i>Сафонова О.Н.</i> Функционирование личных местоимений в современном англоязычном дискурсе.....	29

СЕКТОР КУЛЬТУРОЛОГІЇ

<i>Акопян Д.Ю.</i> Значение национальных ценностей в современном обществе.....	32
--	----

ФІЛОЛОГІЧНИЙ СЕКТОР

<i>Гайдар В.П.</i> Роль алюзії у створенні художності літературних творів.....	36
<i>Додыченко Е.А.</i> Проблема унификации алфавитов языков народов Российской Федерации на графической основе кириллицы.....	39
<i>Зубенко К.В.</i> Частини мови в концепції учених Харківської лінгвістичної школи.....	43
<i>Каморникова Ю.В.</i> Дослідження питання про детермінантні члени речення.....	47
<i>Ковалева Л.В., Баячурина М.В., Зенина Ю.Ю.</i> Истоки и развитие письменности Древней Руси.....	51
<i>Корнодудова Н.М.</i> Антонімічні відношення в морській термінології сучасної української літературної мови.....	55

<i>Лисейко Л.В.</i> Огляд літературного напрямку штауферської доби.....	60
<i>Поляковская Ю.В.</i> Концептуальные метафоры, связанные с сердцем (на примере романа «Братья Карамазовы»).....	65
<i>Прима В.В.</i> Теоретичні засади системності лексики в мові.....	70
<i>Сазонова Д. А., Панькова О. Е.</i> Творческое наследие Марии Павликовской-Ясножевской.....	74
<i>Слюсар О.Ф.</i> Характеристичні особливості графічної системи польських прізвищ Буковини (на матеріалі метричних книг римо-католицької парафії міста Чернівці 1777–1869 рр.).....	77
<i>Грушкова Л.О.</i> Прототипический подход в исследовании эмоциональных концептов.....	83
<i>Химич С.М.</i> Использование просторечных слов в печатных СМИ.....	87

Наукове видання

Мови видання: українська, російська, англійська

НАУКА В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції
(29-30 вересня 2011 р.)

У семи томах

Том 4. Іноземні мови та регіоназнавство. Культурологія. Філологія

Окремі доповіді друкуються в авторській редакції

Організаційний комітет не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Відповідальний редактор *Біла К.О.*
Технічний редактор *Капуш О.Є.*

Здано до друку 29.09.11. Підписано до друку 30.09.11.
Формат 60x84^{1/16}. Спосіб друку – різнограф.
Ум.др.арк. 4,45. Тираж 100 пр. Зам. № 1011-04.

Видавець та виготовлювач СПД Біла К. О.
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 3618 від 6.11.09р.

Надруковано на поліграфічній базі видавця Білої К. О.
Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, вул. Березинська, 80, офіс 2
Поштова адреса: Україна, 49087, м. Дніпропетровськ, п/в 87, а/с 4402

тел. +38 (067) 972-90-71

www.confcontact.com
e-mail: conf@confcontact.com

